

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Побијање правних радњи стечајног дужника

(мастер рад)

Ментор

Проф.др Милена Јовановић Zattila

Студент

Марко Трајковић

број индекса: M005/17-O

Ниш, 2019.

Садржај

1. Увод.....	4
2. Појам и опште одлике права побијања у стечају.....	5
3.Историјски развој права побијања	9
4.Правна природа побијања	12
5.Однос института побијања и ништавости	13
6. Услови побијања	16
6.1. Општи услови побијања.....	16
6.2. Посебни услови побијања	20
6.2.1. Уобичајно намирење	21
6.2.2.Неуобичајно намирење.....	22
6.2.3. Непосредно оштећење поверилаца	22
6.2.4. Намерно оштећење поверилаца.....	23
6.2.5. Послови и радње без накнаде или уз незнатну накнаду	25
7. Правне радње које се не могу побијати	28
8. Упоредноправно регулисање услова и основа побијања.....	29
8.1. Трансакције испод вредности	29
8.2. Повластице	30
8.3.Трансакције извршене ради преваре поверилаца	30
8.4. Поништење залогe	31
8.5. Зеленашки зајам	31
8.6. Противправно трговање	31
8.7. Преварно трговање	31
8.8. Противправно понашање директора	32
9. Странке у поступку побијања.....	32
9.1. Активно легитимисани субјекти побијања	32
9.1.1. Активна легитимација стечајног управника	33
9.1.2. Активна легитимација поверилаца	36
9.2. Пасивно легитимисани субјекти побијања.....	43
9.2.1. Стечајни дужник	43

9.2.2. Противник побијања.....	44
9.2.3. Универзални правни следбеник	45
9.2.4. Остали правни следбеници	46
10. Надлежност суда пред којим се врши побијање.....	48
11. Правни инструменти побијања у стечају	48
11.1. Тужба.....	48
11.2. Противтужба.....	49
11.3. Приговор.....	50
12. Дејства побијања правних радњи	50
12.1. Накнада штете	54
13. Права противника побијања	56
14. Сличности и разлике између стечајног и ванстечајног права побијања.....	57
15. Закључак	60
Попис коришћене литературе.....	62
Попис остале истраживачке грађе.....	64
Сажетак	66
Биографија.....	68

1. Увод

Сагласно начелу савесности и поштења, дужник би требало да тежи савесном извршењу својих обавеза према повериоцима. Савесност дужника приликом испуњења својих обавеза се у правном промету претпоставља. Та савесност је такође правни идеал, међутим пракса показује да је тај правни идеал немогуће увек достићи. Наиме, увек ће бити дужника који неће испунити своје обавезе, а то неиспуњење се понекад јавља из објективних разлога на страни дужника, а понекад је реч и о крајње несавесном, чак и преварном дужниковом понашању.

Неплаћање дугованог у привреди је постала учестала појава, лишена моралних осуда. Бројне злоупотребе чињене у циљу избегавања обавеза привредних субјеката према својим повериоцима доводе до урушавања целокупног привредног система једне државе. Привредни субјекти, који своје циљеве постојања не усмеравају ка остваривању добити, већ неправном задовољењу личних користи, најчешће теже извргавању испуњења својих обавеза. Таквим се чињењем угрожава пословање привредних субјеката који савесно и поштено послују, јер због онемогућавања наплате својих тражбина често не могу опстати. Уколико се поменутом надовеже општепозната чињеница да је производна активност у Србији минимална, оправдано се поимање српске привреде може окитити атрибутом „стечајна“.

Из тих разлога, за повериоце таквог дужника је од великог значаја да имају контролни механизам заштите својих права који им омогућава да у одређеним случајевима побијају правне радње свог дужника, уколико су оне учињене на њихову штету. Ситуација је још комплекснија ако је реч о дужнику над којим је отворен стечајни поступак. Наиме, циљ стечајног поступка је равномерно намирење свих стечајних поверилаца. А то се намирење свакако не може остварити, уколико дужник намерно умањује своју имовину, у циљу оштећења свих или појединих поверилаца.

Предмет мастер рада јесте институт побијања правних радњи стечајног дужника. Због великог значаја института побијања, првенствено са аспекта заштите интереса поверилаца стечајног дужника, управо је предмет овог рада усмерен ка разматрању правног режима, разлога и правних последица побијања правних радњи у стечајном поступку. Рад ће бити усмерен ка остварењу два главна циља, и то најпре подизање правне свести свих поверилаца стечајног дужника о могућности побијања

правних радњи, у законом предвиђеним случајевима. Други, посредни циљ огледа се у тежњи ка приближавању овог института стручној јавности, а све у циљу свеобухватније примене истог у пракси. Ради остварења поменутих циљева, истраживање ће бити усмерено ка нормативном оквиру, теоријскоправним дилемама и специфичним случајевима судске праксе о примени овог правног института у стечајном поступку.

Рад је подељен на три дела. У првом делу аутор ће испитати општа питања права побијања, почев од самог појма побијања, развоја института од римског права, преко средњовековног, до савременог позитивног законодавства, питање правне природе поменутог института, и паралелу овог института са институтом ништавости. Други део рада биће посвећен анализи целокупног стечајног права побијања, почевши од услова и предмета побијања, преко инструмената којим се врши побијање у стечају, странака у поступку побијања, рокова у којима се побијање може вршити, као и дејствима побијања. У трећем делу рада, биће дата компаративна анализа стечајног и ванстечајног права побијања и упоређени услови који морају бити испуњени за обе врсте побијања, положај странака а нарочито правне последице, а све кроз анализу сличности и разлике ове две врсте побијања.

2. Појам и опште одлике права побијања у стечају

Иако дужник, начелно, самостално одговара за дугове целокупном својом имовином, повериоци не могу остати без икаквог утицаја на његову имовину. Поједини правни писци, нарочито француски, сматрају чак да повериоци имају тзв. општу залогу на дужниковој имовини. Међутим, овакав приступ у стварности, више представља једну „стилску фигуру“, него стварну залогу. С правом се приговара да за постојање тзв. опште залогне недостају две основне особине права залогне: право првенствене наплате и право слеђења. Но, и поред оповргавања теорије опште залогне на дужниковој имовини, ипак су повериоцу дозвољена одређена права којима може утицати на дужникову имовину, јер, повериоцу не може бити свеједно да ли се имовина дужника смањује или увећава. Због тога му наш државно-правни поредак признаје овлашћење да се, под одређеним условима, „умеша у имовинскоправне

односе свога дужника“. Циљ овог мешања јесте да се дужникова имовина макар сачува, ако не и увећа, како би наплата потраживања поверилаца била извеснија.

У позитивном праву Србије ово мешање у имовинскоправне односе дужника од стране поверилаца омогућава се путем института побијања дужникових правних радњи. У случају када дужник поседује довољно вредну имовину за намирење поверилаца, интерес за побијањем дужникових правних радњи није нарочито изражен. Ово питање добија на значају тек када имовина дужника није довољна за подмирење свих његових обавеза¹. Наравно, дужник не мора бити инсолвентан да би побијање било могуће, мада је то у пракси најчешћи случај. Управо због тога су посебно изражена два појавна облика побијања дужникових правних радњи, у виду изванстечајног и стечајног побијања. Иако су суштински оба појавна облика побијања посвећена истим циљевима, основна разлика се огледа у томе што побијање изван стечаја за циљ има заштиту појединачних интереса, док се стечајним побијањем тежи колективној заштити поверилаца.

Дакле, само право побијања у стечају за свој настанак може захвалити потреби заштите једног од најзначајнијег начела стечајног поступка-правила о равноправном положају и једнаком намирењу поверилаца. Побијање у стечају је корективни механизам у оцени поступака стечајног дужника у одређеном временском периоду који претходи стечају а управо са циљем остварења начела једнакости поверилаца у стечају. Поједини аутори наводе да је право побијања супсидијарно право које се остварује када се повериоци не могу намирити из имовине стечајног дужника.² Побијање у стечајном поступку има изузетан значај јер се њиме омогућава, у многим случајевима, једина могућност намирења поверилаца, и остварења циља законом одређеног стечајног поступка као равномерно намирење стечајних поверилаца. Основни циљ стечаја је да омогући што повољније намирење поверилаца платежно неспособног дужника.³ На овај начин и наш Закон о стечају одређује циљ стечајног поступка предвиђајући да је циљ стечаја најповољније колективно намирење стечајних поверилаца остварењем највеће могуће вредности стечајног дужника, односно његове имовине. Равноправност стечајних поверилаца може бити нарушена предузимањем правних радњи од стране стечајног дужника у одређеном временском периоду пре

¹ Д. Слијепчевић, С. Спасић, Коментар Закона о стечајном поступку, Београд, 2006, стр. 353.

² Т. Делибашевић, Побијање правних радњи стечајног дужника, Београд, 1999, стр. 72.

³ G. Roy, Principles of Corporate Insolvency Law, Sweet & Maxwell, London, 1997, стр. 24

отварања стечајног поступка а којима се умањује имовина стечајног дужника и наноси штета повероцима, односно погодује појединим повериоцима. Закон о стечају (као и предходно донети Закон о стечајном поступку)предвиђа да се наведене правне радње могу побијати од стране стечајног управника у име и за рачун стечајног дужника и поверилаца у складу са законом. Циљ побијања је опозивање предузете правне радње тако да иста нема дејство према стечајној маси и да се у стечајну масу врати сва имовинска корист стечена на основу побијене правне радње.

Бројни су стечајни поступци у пракси у којима стечајни дужник не поседује никакву имовину која може служити за намирење поверилаца, па од закључења стечаја у таквом случају повериоце штити само могућност побијања правних радњи које је стечајни дужник предузео пре стечајног поступка.

Такође, генерална интенција сваког дужника да отуђи или у корист повезаних лица располаже вреднијом имовином пре сопствене пропасти, која је нарочито интезивна непосредно пре отварања стечаја, када стечајни дужник постаје свестан да је отварање стечајног поступка извесност у блиској будућности, рађа значајну потребу за могућност контроле његових пословних потеза, нарочито у ситуацији у којима су они предузети у циљу оштећења поверилаца. Објекат заштите јесу у првом реду повериоци. Али право побијања у стечају има и шири значај од простог намирења повериоца односно њихових потраживања. Наиме, побијањем се омогућава заштита једног значајног друштвеног добра-начела савесности и поштења, а ово начело је од велике важности за одвијање привредних односа. Дакле, побијање правних радњи нема репресиван карактер, већ побијање за суштински циљ има искључиву заштиту интереса поверилаца у стечају у смислу отклањања штетних последица побијаних правних радњи према повериоцима и стварања услова за њихово равномерно намирење, а поред тога побијање у стечају омогућава и заштиту горе наведеног начела савесности и поштења.

Побијање је правна радња којом се нападају радње стечајног дужника, предузете пре отварања стечајног поступка, с циљем да се поништи њихово правно дејство и одузму имовинске корити које је тим радњама стекло треће лице, а оне врате у стечајну масу како би се употребиле за намирење поверилаца.⁴ Дакле, то је овлашћење поверилаца стечајног дужника и стечајног управника, који иступа у име

⁴ М.Јовановић Zattila, В.Чоловић, Стечајно право, Ниш, 2013, стр.96

стечајног дужника односно стечајне масе, да оспоравају радње стечајног дужника предузете пре отварања стечајног поступка, којима се нарушава равномерно намирење, односно оштећују повериоци или се поједини повериоци стављају у повољнији положај, с циљем да се у односу на стечајну масу поништи њихово правно дејство, а потом се у њу врате имовинске користи стечене из побијених радњи од стране противника побијања. Поједини аутори указују на чињеницу да право побијања у стечају обухвата скуп стечајноправних прописа на основу којих стечајни управник, а негде и повериоци, могу законом одређеној пуноважној правној радњи стечајног дужника, предузетој у одређеном периоду пре отварања стечајног поступка, да одузму правно дејство у односу на стечајну масу, чиме се лице према коме је правна радња предузета обавезује да у стечајну масу врати све користи које је примило по основу побијене правне радње.⁵ Из поменутих дефиниције уочљиво је да се сврха побијања не огледа у намери да се правни однос између стечајног дужника и противника побијања у потпуности обеснажи, већ да се материјалне користи проистекле из тог односа врате у стечајну масу. Притом, побијена правна радња остаје пуноважна према свим трећим лицима, али губи правну снагу једино према повериоцима стечајног дужника.⁶ То је и суштинска разлика института побијања у односу на институте апсолутне и релативне ништавости, услед чијег проглашења правна радња остаје без дејства према свим учесницима правног промета.

На основу оваквог нормативног одређења права побијања у стечају, долазимо до његових следећих карактеристика у домаћем праву. Најпре, стечајно право побијања у нашем праву регулисано је Законом о стечају.⁷ Друго, стечајно право побијања се везује за отворени стечајни поступак. Пре отварања стечајног поступка правне радње могу се побијати само по правилима ванстечајног побијања која су садржана у Закону о облигационим односима. Треће, правила о побијању се примењују независно од тога да ли стечајни поступак иде у правцу банкротства или реорганизације. Четврто, право побијања припада стечајном управнику и повериоцима стечајног дужника. Пето, побијати се могу само одређене правне радње стечајног дужника, које су предузете у одређеном временском периоду пре отварања стечајног поступка. Најзад, побијана радња се оставља без дејства само према стечајној маси, при

⁵ В.Радовић, *Стечајно право*-књига друга, Београд, 2017, стр.24

⁶ Д.Слијепчевић, *Услови и начини стечајног побијања по Закону о стечају*, Правни информатор, бр. 4/2010, Београд, стр. 30

⁷ Закон о стечају, Службени гласник РС бр.104/2009,99/2011,71/2012-одлука УС,83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018.

чему се противник побијања обавезује да врати у стечајну масу све оно што је примио по основу побојне правне радње.

У праву побијања сукобљена су три засебна интереса. Најпре, право побијања је супротно основном принципу да свако може слободно располагати својом имовином, а на овом правилу је заснован интерес стечајног дужника. Друго, у питању се доводи и интерес трећих лица са којима је дужник закључио неку правну радњу, а који се може шире посматрати као интерес правне сигурности. И најзад, у питању је и интерес стечајних поверилаца. Којим од ових интереса право побијања треба највише удовољити, често је питање које се нужно у теорији поставља. Већина правних аутора сматра да право побијања треба наћи баланс између ових интереса, због чега се у теорији и често говори о његовом компромисном карактеру.⁸

Као посебно битно ваља напоменути да у теорији се уобичајено наглашава још једна карактеристика стечајног права побијања а то је заправо чињеница да је побијање супсидијарно право, јер се остварује онда када повериоци не могу да намире своје потраживање из имовине дужника.⁹

3.Историјски развој права побијања

Право побијања, као и сваки други институт, има своју генезу и историсјки развој. Наиме, зачеци овог правног института налазимо још у римском праву. У Римском царству, у доба Цицерона постојао је институт *interdictum frauditorium* који се примењивао када је дужник отуђио своју имовину са намером да превари своје повериоце, а прибавилац ове имовине је поступао такође несавесно. Индирект се могао подићи у року од једне године од дана отуђења имовине. Осим *interdictum frauditorium*, у римском праву користила се и *Actio Pauliana*, управо као једно од најпознатијих правних средстава за заштиту интереса поверилаца од несавесног поступања дужника. Паулијанска тужба имала је за циљ враћање у имовини дужника свих отуђених добара, а подизала се против дужника и трећег лица који је прибавио добра.¹⁰ За подизање ове тужбе морали су бити испуњени субјективни и објективни елементи. Објективни елемент је испуњен уколико је дужник побојном правном радњом умањио своју

⁸ В.Радовић, *op.cit.*, стр.26

⁹ Т.Делибашић, *op.cit.*, стр.73

¹⁰ М.Јовановић Zattila, В.Чоловић, *op.cit.*, стр.99

имовину, те да због тога постоји оштећење поверилаца. Субјективни елемент конституисао се у односу дужника према радњи која се у конкретном случају побија. Дакле, на страни дужника је морала постојати намера оштећена поверилаца. Међутим, субјективни елемент временом бива ублажен тако што се више није тражила децидно намера дужника за оштећење поверилаца већ је била довољна сама свест дужника да својом радњом којом умањује своју имовину, истовремено угрожава и интересе поверилаца. Тако да намера оштећења поверилаца временом бива замењена умишљајем дужника ка таквом оштећењу.¹¹

Средњевековно стечајно право започиње свој развој у Италији. Стечајни прописи у том периоду нису били кодификовани на нивоу државе, већ су се налазили у статутима градова и еснафа. У случају отварања стечајног поступка над дужником, његова имовина предавала се стараоцу, а истовремено се постављао прокуратор чија је дужност била да утврђује потраживања и подиже тужбе. Ако је дужник правним радњама непосредно пре отварања стечајног поступка отуђивао своју имовину, такве радње су сматране ништавим.

Под утицајем италијанског права, развијало се француско стечајно право. Први пропис који се односи на стечај донет је у Француској 1536.године под називом *Ordonance de Francois*. Након њега, године 1673. донет је пропис *Ordonance du commerce de Louis XIV*, који се предвиђао ништавост фразулозних дужникових радњи. Санкцију ништавости за правне послове закључене у периоду од десет дана пре настанка инсолвентности дужника предвиђао је и Реглемент илионских трговаца из 1667.године. Као, посебно важан *Code civil* предвиђао је побијање правних радањи дужника због намерног оштећења поверилаца. *Code civil* је такође предвиђао и три правна средства за заштиту поверилаца од долозних радњи дужника и то: *Actio pauliana*, *Action oblique*, и *Action en declaration de simulation*.¹²

Code de commerce из 1807.године регулисао је право побијања предвидевши да су ништави сви правни послови које дужник закључи након обуставе плаћања, те је за поништај таквог правног посла довољно испуњење само једног објективног услова а то је да је правни посао био закључен након обуставе плаћања. С друге стране, француски правни пропис под називом *Loi sur les faillites et Banqueroutes* из 1838.

¹¹ М.Јовановић Zattila, В.Чоловић, *op.cit.*, стр.99

¹² Т.Делибашић, *Побијање правних радњи стечајног дужника*, докторска дисертација, Београд, 1988, стр.130-139.

године, за ништавост правног посла дужника поред испуњења објективног услова, који је био утврђен на индентичан начин као и у *Code de commerce*, предвиђао је и испуњење субјективног услова а то је да је сауговарач дужника знао за обуставу плаћања.¹³

У Европским оквирима, како историјски посматрано, тако и данас, право стечајног побијања је предмет регулисања сваке државе у оквиру законског акта или прописа којим је дефинисан сам поступак стечаја, што је и логично будући да је институт побијања важан део стечајног права. Међутим, оне земље које имају трговачки законик често материју побијања у стечају, као уосталом и целокупно стечајно право, регулишу управо у оквирима трговачког законика.

У Француској је стечајно право побијања регулисано у оквиру *Code de commerce*, у делу под називом *de la nullité de certains actes*. У Немачкој материја стечајног побијања такође је задржана у оквирима стечајног законодавства тако да егзистира у Стечајном законик у *Insolvenzordnung*. У САД стечајно побијање је уређено кроз *Title 11 of the United States Code* или *United States Bankruptcy Code* из 1978. године који је у међувремену неколико пута измењен и допуњен. У Холандији, стечајно право побијања је уређено Стечајним законом у оквиру другог поглавља које говори о дејству отварања стечаја. У праву Велике Британије материја стечајног побијања је изложена у *Insolvency act*. Као важно треба поменути да на регионалном нивоу Европска Унија уредбом о стечајном поступку у значајној мери хармонизовала стечајно право у земљама чланицама, али, она није установила унификована правила у материји стечајног побијања која би обавезивала државе чланице, већ је и даље на снази појединачни правни режим у свакој држави чланици.

Што се тиче правних система у региону тј, правних система бивших југословенских држава, право побијања у стечају се налази управо у оквирима закона који регулишу стечајни поступак. Тако је у Хрватској материја стечајног побијања регулисана Стечајним законом из 2015.године¹⁴, у Словенији Законом о финансијском пословању, постопких заради инсолвентности ин присилнем пренехању¹⁵, у Босни и Херцеговини Законом о стечајном поступку из 2003.године¹⁶, у Републици Српској

¹³ Ibid

¹⁴ Чл.198 до 215. овог закона

¹⁵ Чл.271 до 278.овог закона

¹⁶ Чл.80 до 88.овог закона

Законом о стечају из 2016.године,¹⁷ у данашњој Северној Македонији Законом о стечају из 2006. године¹⁸, и на послетку у Црној Гори Законом о стечају из 2011. године.¹⁹

У нашем праву право побијања је уређене такође у оквиру закона који регулише поступак стечаја, тако да актуелни Закон о стечају побијању правних радњи стечајног дужника посвећује дванаест чланова (119 – 130), којима је основни циљ сразмерно и колективно намирење свих стечајних поверилаца, јер побијана правна радња нема дејство према стечајној маси стечајног дужника из које се повериоци у стечајном поступку намирују.

4.Правна природа побијања

Питање правне природе побијања своди се заправо на питање оправданости постојања права повериоца да се уопште меша у имовинске односе дужника са трећим лицима. Дајући једно овакво право повериоцу на једној страни, ограничава се право дужника да слободно располаже својом имовином, на другој страни. Кома од ових, у конкретном случају, супротстављених права дати предност? Ако се узме у обзир, да располагање дужника није уобичајно, већ да он користи своје право на располагање имовином управо у фразулозном циљу оштећења поверилаца, тако да је са аспекта правичности оправдано давање могућности повериоцима да се умешају у имовинске односе дужника а са крајњим циљем онемогућавање злоупотребе права располагања од стране дужника. Отуда произлазе права поверилаца да врше побијање правних радњи дужника. Питање које се такође у теорији разматра у оквиру правне природе института побијања јесте заправо да ли само право побијања има стварноправни или облигационоправни карактер. Теоретичари се слажу да је право побијања облигационог карактера из пре свега два разлога. Прво, повраћај у пређашње стање често је немогућ због даљег отуђења предмета, и друго што је предмет отуђења често

¹⁷ Чл.134 до 141 овог закона

¹⁸ Чл.172 до 188.овог закона

¹⁹ Чл.122 до 132.овог закона

специјалан.²⁰ Ипак, постоје и оно аутори који оспоравају такав карактер права побијања.²¹

5. Однос института побијања и ништавости

Досадашња правна пракса показује да побијање правних радњи стечајног дужника је институт који се доста не разликују од неважности уговора, који је институт облигационог права и регулише га Закон о облигационим односима²², али да ипак између ова два института постоје важне разлике.

Интереси поверилаца у стечају од несавесног поступања дужника, у смислу располагања имовином уз намеру оштећења, штите се уз помоћ два института: ништавошћу и побијањем. Институт побијања развио се из института ништавости, а по мишљењу бројних аутора то управо долази у тренутку спајања цивилног и преторског права за време Јустинијана.²³

Полазећи од напред наведене чињенице да се институт побијања природно развио из института ништавости, најпре треба указати на основне карактеристике ништавости. Појам ништавости у нашем праву регулише Закон о облигационим односима.

Један уговор производи правно дејство само ако је пуноважан. Да би био пуноважан он мора да испуњава законом предвиђене услове. То су: сагласност воља и способност уговарања уговорних страна, допуштеност основа и предмета уговора, форма уговора. Ако у моменту закључења уговора недостаје неки од ових битних елемената који је законом предвиђен, такав уговор није пуноважан. Он је неважећи. Међутим, узроци неважности уговора нису увек исти, због чега се и последице разликују. Стога, неважеће уговоре делимо на:

²⁰ М.Јовановић Zattila, В.Чоловић, *op.cit.*, стр.100.

²¹ М. Јовановић Zattila, *Побијање дужникових правних радњи, Право и привреда бр.5-8/2004, Београд, 2004.*

²² Закон о облигационим односима, Сл.лист СФРЈ, бр.29/78,39/85,45/89-одлука УСЈ и 57/89, Сл.лист СРЈ, бр.31/93, и Сл.лист СЦГ, бр.1/2003-Уставна повеља.

²³ М.Јовановић Zattila, В.Чоловић, *op.cit.*, стр.101.

1. ништаве (апсолутне ништаве)
2. рушљиве (релативно ништаве).

Апсолутно ништави уговори не производе правно дејство, осим ако циљ повређеног права не указује на нешто друго. Релативно ништави уговори под одређеним условима, које закон прописује, производе правно дејство.

Од апсолутно ништавих уговора треба разликовати и непостојеће уговоре. За разлику од апсолутно ништавих уговора, код којих су испуњени услови за настанак, али су ти услови у супротности са законом, код непостојећих уговора нису испуњени услови за настанак: нема основа, нема предмета, нема сагласности воља. Међутим наше законодавство не прави разлику између непостојећих и апсолутно ништавих уговора.

Ништави уговори су уговори који су противни принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима.²⁴ Ништавост уговора наступа на основу закона. Суд на ништавост пази по службеној дужности. На ништавост се свако може позвати, а ништави послови се протеклом времена не могу оснажити (конвалидирати) – постати пуноважни. Стога не застарева ни право на тужбу ради утврђивања ништавости. Да је другачије, протеклом времена ништави уговори би постали пуноважни, што као ништави не могу бити.

Последице ништавости предвиђене су чланом 104 Закона о облигационим односима. Закон регулише ситуацију када су странке потпуно или делимично извршиле обавезе и када их уопште нису извршиле. У ситуацији када ниједна страна није извршила уговор питање повраћаја се не поставља, нити било која уговорна страна може тражити извршење ништавог уговора. У случају да је странка делимично или потпуно извршила уговор ситуација је нешто сложенија. Законодавац предвиђа основно правило да свака страна врати што је примила по основу ништавог уговора (повраћај у пређашње стање). Дакле, овде се ради о реституцији, али до реституције не мора да дође уколико су испуњени услови из става 2 члана 104 Закона о облигационим односима, а то је случај када се предмет престације одузима у корист општине. Међутим оцена савесности једне или обе уговорне стране, која је предвиђена ставом 3 члана 104 Закона о облигационим односима, коју је суд дужан да утврђује приликом

²⁴ Чл. 103 Закона о облигационим односима

оцене ништавости уговора, често може да доведе до ситуације да уговор остаје на снази, а несавесна страна тада сноси одговарајуће последице у виду враћања имовинске користи, односно имовинске противвредности.

Обзиром да ништави уговори нису пуноважни, они не производе правно дејство ни између уговорних страна, ни у односу на трећа лица. Како нису пуноважни они се не могу побијати у стечају по правилима "побијање правних радњи стечајног дужника", јер као ништави, иначе не производе правно дејство ни према коме, па ни према стечајној маси стечајног дужника. Стога, уколико се тражи утврђивање ништавости уговора у коме је стечајни дужник уговорна страна, стечајни управник није везан роком из члана 119 став 4 Закона о стечају.

Рушљиви уговори јесу они уговори који производе правно дејство, али могу бити поништени у законом предвиђеном року, на захтев законом одређених лица, а из разлога којима се вређају приватни интереси.²⁵ На рушљивост се позивају странке и суд о рушљивости не води рачуна по службеној дужности. Уговорна страна може захтевати поништење рушљивог уговора у року од једне године од дана сазнања за разлог рушљивости, односно престанка принуде, односно у објективном року од три године од дана закључења уговора²⁶. Рушљиви правни послови које је закључио стечајни дужник пре покретања стечаја могу се побијати по правилима ЗОО, а у роковима из члана 117 ЗОО. Рушљиви правни послови се могу побијати и по правилима о побијању правних радњи стечајног дужника.

Основна замерка института ништавости јесте управо та што се истиче да он обухвата само одређене правне радње, што је свакако недовољно да се спречи оштећење поверилаца које може бити учињено и другим радњама. Такође, ништавост има дејства *erga omnes* (према свим лицима), и на њу се могу позивати сви они који имају неки правни интерес, док побијање у стечају могу вршити само активно легитимисани субјекти. Код ништаве правне радње предмет саме радње се увек мора вратити у стечајну масу, док код побијања мора постојати законом утврђен побојни разлог.²⁷ Једна од најважнијих разлика између ова два института јесте управо у чињеници да побијање не доводи у питање опстанак правог посла као таквог, што је

²⁵ Ђ.Николић, Облигационо право, Приручник за полагање правосудног испита, Пројурис, Београд, 2016, стр.60

²⁶ Чл.117 Закона о облигационим односима

²⁷ М.Јовановић Zattila, В.Чоловић, *op.cit.*,стр.102.

управо случај код ништавости, већ се његова права дејства поништавају само према стечајним повериоцима, тако да побјање нема дејство *erga omnes*, а које постоји код ништавости. И док судска интервенција увек постоји код побијања, код ништавости се она јавља само онда када стицалац одбије да врати у стечајну масу оно што је примио по основу ништавог правног посла.

6. Услови побијања

Услови побијања у стечајном праву се уобичајно класификују на опште и посебне услове.

6.1. Општи услови побијања

Општи услови побијања у стечају прописани су чланом 119 Закона о стечају. Према овој одредби побијају се: правни послови и правне радње предузете односно закључени пре отварања стечаја.

Да би се правни посао или правна радња побијали, услов је да је тим радњама дошло до:

1. нарушавања равномерног намирења поверилаца, или
2. да су повериоци оштећени, или
3. да су тим пословима или радњама поједини повериоци погодовани.

У правној теорији се често услови побијања деле на објективне и субјективне.²⁸ Објективни услов је испуњен уколико у одређеном року пре покретања стечајног поступка дужник преузео какву радњу, односно пропустио да је предузме, услед чега је дошло до поремећаја равномерног намирења поверилаца, односно погодовању поједних поверилаца на рачун других. Субјективни услов постоји уколико је

²⁸ Ibid, стр.103.

лице, будући противник побијања, са којим је дужник, будући у стечају, знало и ли морало знати за неповољно финансијско стање дужника.

Дакле, тумачењем законских одредаба о условима побијања, можемо доћи до закључка да су услови постављени на један доста уопштен начин, генералном одредбом како би могли бити прилагођени бројним различитим ситуацијама. Правне послове и друге правне радње закључене односно предузете пре отварања стечајног поступка, којима се нарушава равномерно намирење стечајних поверилаца или оштећују повериоци, као и правне послове и друге правне радње којима се поједини повериоци стављају у погоднији положај, могу побијати стечајни управник, у име стечајног дужника и повериоци.²⁹

Имајући у виду да је реч о стечајном праву побијања, као *conditio sine qua non* се може утврдити постојање стечајног поступка. Без стечајног поступка нема ни стечајног права побијања. Дакле, побијање је могуће тек када је претходно испуњен услов да је поступак стечаја над дужником отворен. У том смислу, побијање се може вршити од дана отварања стечајног поступка до дана одржавања рочишта за главну деобу.³⁰ Побојна тужба се неће моћи поднети пре покретања стечајног поступка па последично активно легитимисан на подношење ове тужбе неће бити ни привремени стечајни управник.³¹ Обзиром да се право побијања у стечају може остварити у оквиру стечајног поступка, ако узмемо дан наступања правних последица стечаја као почетак оквира за побијање, крај овог оквира налазимо у дану одржавања рочишта за главну деобу, што несумњиво представља сам довршетак односно последњу фазу поступка.

Иако је постојање стечајног поступка несумњиво општи услов у праву побијања у стечају, у једном случају ће, на одређено време, и овај услов бити релативизован. Заправо, реч је о томе да се побијање мора започети за време док је стечајни поступак у току, односно у временском распону између дана отварања стечаја до дана одржавања рочишта за главну деобу, али стечајни поступак не мора за све време трајања парнице за побијање бити активан, наиме из правно-техничких разлога, а понајвише из разлога смањења трошкова, стечајни поступак ће по правилу

²⁹ Чл.119 ст.1 Закона о стечају

³⁰ Чл.119 ст.4 Закона о стечају

³¹ Д. Слијепчевић, Побијање правних радњи стечајног дужника,, Правни информатор 11/2005, Intermex, Београд, 2005. година. стр. 40,

бити закључен након уновчења стечајне масе. Дакле, стечај неће чекати окончање парнице за побијање, већ ће стечајни судија након главне деобе, а на завршном рочишту донети решење о закључењу стечајног поступка.³² Међутим, стечајно право је, разумљиво, предвидело додатна правила у случају да се успе у парници за побијање. Ако се након закључења стечајног поступка пронађе имовина која улази у стечајну масу, стечајни судија на предлог стечајног управника или другог заинтересованог лица спроводи поступак накнадне деобе уновчењем и расподелом средстава остварених продајом те имовине. Надаље, када се имовина врати у стечајну масу, сагласност на продају накнадно пронађене имовине даје стечајни судија. Против решења о спровођењу поступка накнадне деобе није дозвољена жалба. Решење о спровођењу накнадне деобе доставља се стечајном управнику који накнадно пронађену имовину уновчава и дели на основу решења о главној деоби. О уновчењу и деоби накнадно пронађене имовине стечајни управник доставља допунски завршни рачун стечајном суду. Међутим, на овом месту је важно приметити да у случају када је побијање започео стечајни управник, закључење стечаја неће бити могуће без обзира што је за то, рецимо, испуњен услов предвиђен законом. Ово из разлога што је стечајни управник орган стечајног поступка, а стечајни дужник је већ означен као побијач, па би закључење стечаја довело и до престанка самог побијача али и до престанка овлашћења стечајног дужника да заступа стечајног дужника.

Посебна ситуација постоји уколико је након што је поступак стечаја над дужником отворен, започет поступак побијања, али је пре његовог окончања усвојен план реорганизације у стечају. По правноснажности решења о потврђивању усвајања плана реорганизације стечајни поступак се обуставља. Зато се поставља питање шта се у таквој ситуацији догађа са започетим поступком побијања? Као што је речено, као општи услов побијања је потребно да је стечајни поступак над дужником отворен, што је у овом случају испуњено али се поставља питање да ли ће обустава стечајног поступка аутоматски довести до окончања и поступка побијања. У овом случају би ваљало разликовати две ситуације. У првој ситуацији поступак побијања је започео стечајни управник. Уколико је то случај, а имајући у виду да је као тужилац означен стечајни дужник, као и да је реч о стечајном побијању и околности да је стечај окончан и да стечајни управник као орган стечајног поступка више не постоји од момента

³² Чл.148.ст.1 Закона о стечају

обуставе стечајног поступка, чини се да се поступак побијања не може одржати на снази. Уосталом, реч је о томе да и сам тужбени захтев у том случају одговара правилима побијања у стечају па је потпуно јасно да сада када више нема стечаја нема ни правног основа по којем би поступак побијања могао бити настављен. Додатно, веома је упитно и да ли постоји општи услов оштећења поверилаца у том случају, обзиром да је планом реорганизације предвиђен начин исплате обавеза од стране дужника. Напослетку, након окончања стечаја остаје парница за побијање у којој је сада сам дужник тужилац, а таква тужба чак и са аспекта ванстечајног побијања није дозвољена. У другој ситуацији се као побијач јавља поверилац, па је велико питање да ли се обустава стечајног поступка над стечајним дужником може негативно одразити на судбину започете парнице. Аргументи, чини се, постоје за обе солуције која стоје на располагању. Прва солуција полази за тим да је поступак започет по правилима стечајног побијања, да је активно легитимисано лице поверилац, чији се статус не мења услед обуставе поступка стечаја над дужником и да се поступак побијања може наставити по правилима која важе за ванстечајно побијање дужникових правних радњи. Међутим, ипак се чини да је исправнија друга солуција према којој би се поступак побијања правних радњи стечајног дужника, у случају када се као побијач јавља поверилац, морао окончати у случају обустављања стечајног поступка услед усвајања плана реорганизације. Аргументација је прилично јасна, са једне стране више нема стечаја па садржина тужбеног захтева не одговара неопходној садржини коју захтевају правила ванстечајног побијања, док са друге стране, потраживање повериоца који врши побијање у моменту правоснажности решења којим се потврђује усвајање плана реорганизације стечајног дужника више не може бити доспело а доспелост потраживања је један од најзначајних услова на страни повериоца у случају ванстечајног побијања. Дакле, можемо закључити да ће се поступак стечајног побијања аутоматски окончати у случају да је у току поступка усвојен план реорганизације стечајног дужника а поступак стечаја, услед тога, обустављен. Међутим, по једном схватању, могуће је предвидети самим планом реорганизације посебне мере у смислу побијања које ће се примењивати након правоснажности решења о потврђивању плана реорганизације и када ће бити могуће спроводити поступак побијања и након стечаја.³³ То побијање се може вршити по

³³Д.Слијепчевић, *op.cit.*,(2010) стр. 20

општим правилима стечајног побијања само у случају реорганизације у стечају, а не и реорганизације по унапред припремљеном плану.³⁴

Као други општи услов права побијања у стечају може се истаћи сам предмет побијања, односно правни послови и друге правне радње предузете од стране стечајног дужника пре отварања стечаја. Сам појам правне радње би требало схватити као радњу коју је стечајни дужник предузео, а која производи правне последице на његову имовину и која се може побијати из разлога што је последица таквог поступања стечајног дужника оштећење његових поверилаца. Имајући у виду да је реч о правном лицу као стечајном дужнику, по својој прилици, најчешћа правна радња којом ће дужник оштетити повериоце ће бити закључење неког правног посла из којег ће произаћи корист за одређено треће лице.

6.2. Посебни услови побијања

Уз испуњење свих општих услова, за побијање правних радњи стечајног дужника неопходно је испуњење и макар једног од прописаних посебних услова. У позитивној стечајној регулативи дефинисано је пет посебних побојних разлога: 1) уобичајено намирење; 2) неуобичајено намирење; 3) непосредно оштећење поверилаца; 4) намерно оштећење поверилаца; 5) послови и радње без накнаде или уз незнатну накнаду.³⁵ Ови се посебни услови даље могу класификовати у две групе. У прву групу би могли бити сврстани објективно субјективни разлози за побијање, односно они који поред објективних чињеница захтевају и одређени субјективни однос противника побијања према побијаној радњи. Ту се сврставају уобичајено намирење, непосредно оштећење поверилаца и намерно оштећење поверилаца. У другу се групу сврставају само објективизирани услови, а у које се убрајају неуобичајено намирење и послови и радње без накнаде или уз незнатну накнаду.³⁶

³⁴ Ibid

³⁵ Чл.120-124 Закона о стечају

³⁶ Д. Слијепчевић, С. Спасић, *op.cit.*, стр. 357.

6.2.1. Уобичајно намирење

До уобичајеног намирења или обезбеђења долази на основу радње којом се неком стечајном повериоцу омогућује обезбеђење или намирење потраживања на начин и у време које је у складу са његовим правом.³⁷ Једино се побијање дозвољава јер је испуњење ваљано настале и доспеле обавезе уследило у „незгодно време“.³⁸ То је време краће од шест месеци пре подношења предлога за покретање стечајног поступка, а у које је стечајни дужник био неспособан за плаћање.³⁹ Међутим, да би побијање у овој ситуацији било могуће, нужно је постојање одређеног субјективног односа уобичајено намиреног повериоца према стечајном дужнику. Наиме, овај поверилац у односу на побијану правну радњу уобичајеног намирења мора показати одређен степен несавесности. Нужно је да је он знао или морао знати да је у време уобичајеног намирења стечајни дужник био неспособан за плаћање. Закон о стечају нормира да ће се знање или скривљено незнање о неспособности плаћања стечајног дужника сматрати постојаним, уколико је поверилац уобичајеног намирења знао за околности из којих се на несумњив начин може закључити да постоји неспособност плаћања, нарочито ако је рачун дужника био у непрекидној блокади у трајању од најмање тридесет дана, односно да је поднет предлог за покретање стечајног поступка.⁴⁰ ретпоставка знања о неспособности плаћања стечајног дужника у време предузимања побојне радње, или о чињеници подношења предлога за покретање стечајног поступка, нарочито важи и за лица повезана са стечајним дужником.⁴¹

Међутим, у судској пракси законска одредба „знао или је морао знати“ изазива разне недоумице. Оваква одредба усложњава чињенице битне за пресуђење уместо да их поједностављује. Законска одредба „морао“ је императивне природе и отвара даљу дилему која тражи одговор на питање која је то ситуација у којој је поверилац уобичајног намирења то морао знати. Из тог разлога, судска пракса сматра да је оваква одредба сувишна.⁴²

³⁷ М.Велимировић, *Стечајно право*, Нови Сад, 2004, стр.128.

³⁸ Ibid

³⁹ Чл.120 ст.1 Закона о стечају

⁴⁰ Чл.120 ст.3 Закона о стечају

⁴¹ Чл.120 ст.4 Закона о стечају

⁴² С.Јокић, *Билтен судске праксе бр.3/2009*, Београд, стр.243

6.2.2. Неуобичајно намирење

Под неуобичајеним намирењем подразумева се правна радња којом се одређеном повериоцу пружа обезбеђење или даје намирење које он уопште није имао право да тражи или је имао право да тражи али не на начин и у време када је предузето.⁴³ За испуњење овог посебног услова побијања нужно је постојање само објективизираних разлога. Први разлог се односи на само намирење повериоца као противника побијања. Потребно је, дакле, да он буде намирен правном радњом која не ужива судску заштиту или радњом са пуноважним правним дејством, али је реализација те радње уследила „у време или на начин који не одговара природи или садржини тог права“.⁴⁴ Други разлог тиче се периода у ком је неуобичајено намирење уследило. Тако је испуњење овог посебног услова могуће једино уколико је радња неуобичајеног намирења или обезбеђења предузета у последњих шест месеци пре подношења предлога за покретање стечајног поступка.⁴⁵

6.2.3. Непосредно оштећење поверилаца

Поред доказивања постојања непосредног оштећења, као општег услова, нужно је и испуњење алтернативно постављених предуслова. Први предуслов односи се на чињеницу да је непосредно оштећење уследило радњом стечајног дужника, предузетом у последњих шест месеци пре подношења предлога за покретање стечајног поступка, а у време закључења посла стечајни дужник је био неспособан за плаћање и ако је сауговарач стечајног дужника знао за његову неспособност плаћања.⁴⁶ Дакле, овај први предуслов се састоји од два објективна и једног субјективног елемента. Објективни његови елементи односе се на временски интервал предузимања правне радње од шест месеци пре подношења предлога и постојање неспособности за плаћање стечајног дужника у то време. Субјективни елемент овог предуслова односи се на постојање знања сауговарача стечајног дужника о његовој неспособности за плаћање.

⁴³ М.Јовановић Zattila, В.Чоловић, *op.cit.* стр.105.

⁴⁴ Д. Слијепчевић, С. Спасић, *op.cit.*, стр. 369

⁴⁵ Чл.121 Закона о стечају

⁴⁶ Чл.102 ст.1. тач.1. Закона о стечају

Други алтернативно предвиђени предуслов⁴⁷, такође подразумева испуњење објективно и субјективно постављеног елемента. Објективни елемент овог предуслова односи се на нужност да је правни посао, којим је уследило непосредно оштећење, био закључен после подношења предлога за покретање стечајног поступка. С друге стране, субјективан однос сауговорача према стечајном дужнику односи се на његово знање или скривљено незнање, као и претпостављено знање, да је стечајни дужник неспособан за плаћање, односно да је поднет предлог за покретање стечајног поступка.

Трећи предуслов⁴⁸ се састоји само из објективизираних елемената. За његово испуњење нужно је доказати да је до непосредног оштећења поверилаца дошло радњом предузетом од стечајног дужника или пропуштањем предузимања радње стечајног дужника, а којом он губи неко своје право или због које он то право више не може остварити. Притом, као други објективни елемент овог предуслова, чије је постојање нужно, односи се на потребу да је поменута радња предузета или пропуштена у последњих шест месеци пре подношења предлога за покретање стечајног поступка. Тек по испуњењу једног од поменута три предуслова, а потом и доказивања општег услова непосредног оштећења, односно постојања радње којом се повериоци непосредно оштећују, могуће је остварити успех у побијању правних радњи с позивом на описани посебни законски услов за побијање.

6.2.4. Намерно оштећење поверилаца

Разматрање намерног оштећења поверилаца као посебног услова за побијање правних радњи стечајног дужника захтева посебну пажњу. Не само да је у питању најстарији облик побојне тужбе, већ је у примени права, позивање на овај посебни побојни разлог је често заступљено у пракси.⁴⁹ Разлози учесталости позивања на овај побојни разлог превасходно леже у чињеници да се њиме дозвољава највећа временска дистанца у оквиру које је дозвољено побијање. Наиме, због намерног оштећења поверилаца могуће је побијање правних радњи

⁴⁷ Чл.102 ст.1 тач.2 Закона о стечају

⁴⁸ Чл.102 ст.1 тач.3 Закона о стечају

⁴⁹ Т.Делибашић, *op.cit.*, (1999), стр.209

предузетих у последњих пет година пре подношења предлога за покретање стечајног поступка или након тога.⁵⁰

Међутим, поменути учесталост позивања на наведени побојни разлог није праћена адекватном сразмером у остваривању успеха у поступцима побијања. Напротив, позивање на овај побојни разлог често резултира неуспехом у судском поступку, а све због бројних потешкоћа у његовом доказивању. Првенствено ваља указати да значајна временска удаљеност периода закључења побијане правне радње од момента отпочињања поступка побијања, по природи ствари отежава доказивање овог побојног разлога. Но, то није једина отежавајућа околност. Суштински, проблем лежи у самим чињеничним претпоставкама које морају бити испуњене да би побијање уз позивање на овај побојни разлог уопште било могуће. Ове чињеничне претпоставке су објективне и субјективне природе. У објективне, поред већ поменуте нужности да је правна радња предузета у последњих пет година пре подношења предлога за покретање стечајног поступка, односно пре момента његовог отварања, спада и обавеза доказивања постојања штете настале побијаном радњом по једног или више поверилаца. Субјективне чињеничне претпоставке чини, с једне стране, потреба доказивања намере стечајног дужника да оштети једног или више поверилаца побијаном правном радњом, док, с друге стране, њу чини и нужност утврђивања чињенице да је саговорач стечајног дужника, у том побијаном послу или правној радњи, знао за наведену намеру стечајног дужника. Управо су описане субјективне чињеничне претпоставке, у практичној примени права, изузетно тешко доказиве. Чак и уколико се докаже постојање намере оштећења поверилаца од стране стечајног дужника, као његовог психичког односа према повериоцима у времену предузимања побијане радње, обавеза истовременог знања његовог саговорача за ову намеру, чини поступак доказивања овог побојног разлога крајње сложеним.

Наиме, у бројним примерима у примени права, чак и након утврђења очигледне намере стечајног дужника да предузетом правном радњом оштети повериоце, побијање правних радњи није дозвољено по основу разлога намерног оштећења поверилаца, уз образложење да није доказано знање његовог саговорача о овој намери стечајног дужника. Нарочито је занимљиво поменути већ устаљено становиште судова да у учесталим примерима оптерећивања имовине зависних

⁵⁰ Чл.123 ст.1 Закона о стечају

друштва према банкама, зарад обезбеђења њиховог кредитног потраживања према матичном друштву, потом учесталој неспособности плаћања и непостојању икакве користи по зависна друштва од овог вида оптерећења њихове имовине не постоји „знање банке о намери зависног друштва као стечајног дужника, да овим оптерећењем своје имовине оштети своје повериоце“.⁵¹ Међутим, судска пракса указује и на то да се знање намере стечајног дужника од стране дужниковог сауговорча претпоставља, уколико је сауговорач стечајног дужника знао да стечајном дужнику прети неспособност плаћања и да се конкретном радњом оштећују повероци.⁵²

6.2.5. Послови и радње без накнаде или уз незнатну накнаду

У стечајној регулативи као посебан услов побијања предвиђено је и располагање уз накнаду или уз незнатну накнаду. Овај услов заснован је на објективним претпоставкама. Прва се претпоставка односи на време предузимања правне радње без накнаде или уз незнатну накнаду. Тако се ове радње могу побијати само уколико су предузете у последњих пет година пре подношења предлога за покретање стечајног поступка. Друга се претпоставка тиче неадекватне накнаде за предузету правну радњу стечајног дужника. Тако се побијати може правна радња која није праћена икаквом накнадом, као и она која је само незнатна. Овде се намеће потреба за дефинисањем правне радње без накнаде, као и оне уз незнатну накнаду. Под правном радњом без накнаде обухватају се „све правне радње стечајног дужника којима умањује сопствену имовину у корист другог лица, при чему заузврат не добија нити треба да добије неку противвредност“.⁵³ Под овим радњама се могу сврстати разнолике једностране и двостране правне радње. Типичне једностране добротине правне радње чине отпуст дуга, дереликција, јавно обећање награде.⁵⁴ Стечајна регулатива посебну пажњу посвећује појединим процесним чинидама, односно пропуштањима, а

⁵¹ Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 2137/12 од 18. априла 2013. године, Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 1769/14 од 27. јула 2015. године, Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 7527/14 од 30. јуна 2016. године; Решење Врховног касационог суда Прев. 23/2015 од 15. септембра 2015. године.

⁵² Пресуда Врховног касационог суда Прев.312/2016 од 16 марта 2017. године

⁵³ В.Радовић, Побивање правне радње без накнаде или уз незнатну накнаду у стечајном поступку, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1/2013, стр. 79

⁵⁴ *Ibid*

које се подразумевају радњама без накнаде. Тако се правном радњом без накнаде нарочито сматра пропуштање улагања жалбе, приговора, одговора на тужбу или изостанак са рочишта, ако је саговорач стечајног дужника од таквог пропуштања стекао одређену имовинску корист.⁵⁵ Такође се и одрицање од наследства са аспекта стечајне регулативе сматра радњом без накнаде.⁵⁶ С друге стране, и двостране правне радње могу бити без накнаде. Овде се на првом месту намеће закључење уговора о поклону, потом куповина очигледно ненаплативог потраживања, накнаде исплаћене члановима управе без правног основа и сл.

Предмет побијања могу бити и правне радње стечајног дужника којима се умањује вредност његове имовине у корист другог лица, а заузврат се добија само незнатна вредност. Овде знатне потешкоће ствара питање која је то вредност незнатна и на који начин је утврдити.⁵⁷ Одговор на ова спорна питања даће једино суд, при чему ће у сваком конкретном случају „проценити све околности под којима је овакво располагање извршено и сагласно томе одлучити да ли конкретна радња располагања уз незнатну накнаду може бити предмет побијања“.⁵⁸

Као спорно, теорији и пракси привредних судова се поставило питање правне природе уговора о јемству и могућност побијања закључења овог уговора, као правне радње дужника која је предузета без накнаде. Дакле, уговором о јемству се стечајни дужник као јемац обавезао да ће измирити обавезу главног дужника уколико овај то не учини. Са једне стране, поједини аутори заступају схватање по којем је закључење уговора о јемству правни посао без накнаде. Такође, привредни судови су ближи ставу да је закључење уговора о јемству правни посао без накнаде. Са друге стране одређени аутори су бранили становиште по којем уговор о јемству у привреди не може бити правни посао без накнаде а његово закључење не може бити предмет побијања по одредби члана 124. Закона о стечају.⁵⁹

Сличне проблеме као и са јемством у пракси изазива правна ситуација у којој је стечајни дужник сопственом имовином путем залогe обезбедио потраживање повериоца према његовом дужнику. Привредни апелациони суд, на генералном нивоу

⁵⁵ Чл.124 ст.2 Закона о стечају

⁵⁶ Чл.124 ст.3 Закона о стечају

⁵⁷ United Nation Commission on International Trade Law (UNCITRAL), Legislative Guide on Insolvency Law, 2005, стр. 143

⁵⁸ Д. Слијепчевић, С. Спасић, *op.cit.*, стр. 376

⁵⁹ Д. Хибер, *Побијање уговора о јемству у стечајном поступку*, *Анали Правног факултета у Београду*, 1/2015, стр. 64

разматра ову тему па истиче: „давање залогe на непокретности у корист банке од стране привредног друштва као обезбеђење туђег потраживања, уколико давалац залогe није за то примио адекватну противвредност, представља бестеретно располагање.⁶⁰

Такође, у једном конкретном случају о којем је расправљао и Привредни апелациони суд, тужбом је захтевано побијање заложне изјаве на основу које је уписана хипотека на непокретностима стечајног дужника а ради обезбеђења потраживања које поверилац има према трећем лицу, дужнику. Побивање је захтевано, између осталог, и из разлога предвиђених чланом 124. Закона о стечају. Након усвајања тужбеног захтева од стране првостепеног суда и опредељењем да је реч о радњи стечајног дужника без накнаде, Привредни апелациони суд потврђује овај став уз образложење да располагање без накнаде подразумева чинидбу стечајног дужника за коју исти није примио одговарајућу противвредност а чиме долази до смањења или оптерећења стечајне масе а у конкретном случају давање обезбеђења представља располагање без накнаде.⁶¹

Правни посао без накнаде ће се под одређеним условима сматрати и уговор о продаји. Реч је о случају симулованог уговора о продаји који у себи крије поклон. У случају када дужник под маском уговора о продаји у ствари поклоном отуђи део своје имовине у корист трећег лица, онда се закључење таквог уговора о продаји може сматрати као радња коју је стечајни дужник предузео без накнаде. Овакав случај је расправљан и у судској пракси. Привредни апелациони суд својом пресудом указује: „У ситуацији када тужени не доказује да је имао потраживање према тужиоцу које би се могло предбијати са потраживањем тужиоца по основу цене предметних ствари, то значи да је закључени уговор правни посао који је стечајни дужник закључио без накнаде.“⁶²

Као говоримо о побијању правних радњи уз незнатну накнаду, поставља се питање кад ће се сматрати да је та накнада незнатна. У правној теорији се истиче да незнатност мора бити у односу на оно што стечајни дужник предузетом правном

⁶⁰ Билтен судске праксе привредних судова 4/2015, Одговори на питања Привредних судова који су утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној дана 3.11.2015., 4.11.2015. и 26.11.2015. године, питање број 42, стечајни поступак „Правни саветник, 2015.

година

⁶¹ Пресуда Привредног апелационог суда 1 Пж7715/13 од 11.02.2015. године

⁶² Пресуда Привредног апелационог суда Пж 1920/12 од 29.02.2012. године

радњом даје. Заправо, у сваком конкретном случају ће бити процењивано да ли је оно што је противник побијања добио, у економском смислу, од стечајног дужника у сразмери са оним што је у тој трансакцији дао. У једном случају о којем је суд расправљао је заузет став да накнада од 25% тржишне вредности ствари представља незнатну накнаду што генерише могућност побијања по овом основу.⁶³ Међутим, у одређеним случајевима ни располагања која је дужник учинио пре стечаја а за коју је добио незнатну накнаду неће моћи да буду предмет побијања у случај када је то учињено из нужде и како би се спречила још већа штета, како непосредно за дужника тако, посредно, и за повериоце. То су ситуације када се продаје испод цене кварљива роба, роба којој истиче рок употребе или демодирана роба, а на шта је сваки добар привредник понекад принуђен када се сматра да је овакво располагање уз незнатну накнаду оправдано и не може бити предмет побијања.⁶⁴

7. Правне радње које се не могу побијати

Од начелног приступа да све правне радње могу бити предмет побијања, у стечајној регулативи предвиђен је изузетак. Тако се не могу побијати правне радње: предузете ради извршења усвојеног плана реорганизације; предузете након отварања стечајног поступка; радње предузете ради настављања послова предузетих после отварања стечајног поступка; правне радње предузете ради исплате по меницама или чековима, ако је друга страна морала примити исплату да не би изгубила право на регрес против осталих меничних односно чековних обвезника; правне радње које се сматрају уобичајеним, односно неуобичајеним намирењем, ако је стечајни дужник истовремено или у кратком времену пре или након предузете правне радње примио једнаку вредност у виду противнакнаде од повериоца или другог лица, за чији рачун је предузета правна радња; правне радње које представљају уобичајено или неуобичајено намирење поверилаца, односно којим се повериоци непосредно оштећују, ако су предузете пре подношења предлога за отварање стечајног поступка, или на основу оквирног

⁶³ Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 9251/13 од 25. 9. 2014.године

⁶⁴ Д.Медић, Побијање правних радњи стечајног дужника, Зборник радова са регионалне конференције о стечају, Бања Лука, 2008,стр.39

уговора дефинисаног у оквиру стечајне регулативе, као и ако су предузете у складу са уобичајеном пословном праксом за извршавање уговора такве врсте.⁶⁵

8. Упоредноправно регулисање услова и основа побијања

Енглеско право познаје неколико специфичних основа побијања. Предмет побијања могу бити:⁶⁶

1. Трансакције испод вредности (*Transactions at an undervalue*),
2. Повластице (*Preferences*)
3. Трансакције извршене ради преваре поверилаца (*Transactions defrauding creditors*)
4. Поништење залогe (*Invalidation of floating charges*)
5. Зеленашки зајам (*Extortionate credit transactions*),
6. Противправно трговање (*Wrongfull trading*),
7. Преварно трговање (*Fraudulent trading*),
8. Противправно понашање директора (*Breach of director's duties*).

8.1. Трансакције испод вредности

Код овог основа стечајног побијања ради се о трансакцијама предузетим од стране дужника у одређеном временском периоду пре отварања стечајног поступка. Статус трансакције испод вредности имају трансакције којима дужник учини поклон неком лицу или трансферише одређену вредност неком лицу а заузврат од тог лица прими значајно мању вредност. Побиање у овом случају претпоставља испуњење каквих услова. Најпре, да је над дужником отворен стечај, затим, да је предметна трансакција извршена у периоду од две године пре отварања стечајног поступка над дужником, и најзад, да у време када је трансакција извршена дужник није био способан да плаћа своје обавезе или је неспособност дужника да плаћа своје обавезе настала

⁶⁵ Чл.126 Закона о стечају

⁶⁶ А. Кеау, Р.Валтон, *Insolvency Law Corporate and Personal*, Jordan Publishing Limited, 2012, стр.605

упрво као последица предузете трансакције. Рок за подношење побојне тужбе у овом случају је 12 година.

8.2. Повластице

Код овог случаја побијања ради се о давањима која је дужник учинио неким повериоцима у одређеном временском периоду пре отварања стечајног поступка, те их је на тај начин ставио у повољнији положај у односу на остале повериоце. Од услова побијања се захтева најпре да је над дужником отворен стечајни поступак, да је дужник ивршио давања у периоду од 6 месеци пре отварања стечајног поступка, да је давање извршено у периоду од 2 године пре отварања стечајног поступка ако је прималац давања лице које је повезано са дужником, да ово давање ставља примаоца у бољи положај него да давања није било, да је дужник желео да предметном примаоцу тим давањем обезбеди повољнији положај него другим повериоцима, да је у време кад је давање извршено дужник био неспособан за плаћање или да је његова неспособност за плаћање управо настала као последица овог давања. Рок за подношење тужбе је такође 12 година.

8.3. Трансакције извршене ради преваре поверилаца

Овде се ради о трансакцијама извршеним од стране дужника пре отварања стечајног поступка. Једино што активан субјект овде мора доказати јесте то да је дужник имао за циљ да предметном трансакцијом своју имовину стави ван домашаја побијача или да је том трансакцијом имао за циљ да на други начин оштети интересе поверилаца. Рок за подношење побојне тужбе износи 12 година, односно 6 година од дана отварања стечајног поступка над дужником у зависности од тога да ли се ради о потраживању у новцу или потраживању у натури.

8.4. Поништење залогe

Поништење залогe представља побојни разлог код кога се заправо ради о побијању залогe која је установљена на имовини стечајног дужника пре отварања стечајног поступка. Поред отварања стечајног поступка, као општег услова побијања, као други услов предвиђено је да је залога конституисана на дужниковој имовини у периоду од 12 месеци пре отварања стечајног поступка, односно 2 године пре отварања стечајног поступка ако је право залогe установљено у корист лица повезаног са дужником.

8.5. Зеленашки зајам

Зеленашки зајам представља основ побијања који се односи на зајам који је дужник добио у одређеном временском периоду пре отварања стечајног поступка. Временски оквир је 3 године пре отварања стечајног поступка.

8.6. Противправно трговање

Овај основ побијања подразумева побијање правних послова и радњи које је у име и за рачун привредног друштва над којим је отворен стечај предузео директор. Оправдање овог основа побијања лежи у ставу да директор треба предузети све потребне мере како би смањено губитак компаније која се већ налази у тешком финансијском стању и иде ка стечају. Рок за подношење побојне тужбе по овом основу је 6 година од дана отварања стечајног поступка.

8.7. Преварно трговање

Преварно трговање, као побојни основ, подразумева правне послове и правне радње које дужник свесно предузима пре отварања стечајног поступка са намером

оштећења поверилаца. Побојна тужба се такође подноси у року од 6 година од дана отварања стечајног поступка.

8.8. Противправно понашање директора

Предмет побијања јесу правне радње директора привредног друштва над којим је отворен стечај, на основу којих је дужниковој имовини нанета штета. Наиме, директор је дужан да дела у складу са статутом компаније на чијем је челу, савесно и у најбољем интересу компаније. У том смислу, он је дужан да своје послове обавља са разумном пажњом, вештином и марљивошћу те да поседује општа знања, вештине и искуство које се очекује од лица на таквом положају. Поступање директора противно овим правилима повлачи његову одговорност, а поверицима даје право на побијање правних радњи које је он предузео на штету дужникове имовине.

9. Странке у поступку побијања

Како се побијање врши унутар парничног поступка, сама легитимација странака је од пресудне важности имајући у виду строга правила парничног поступка о томе шта се дешава када у тужби нису ваљано означене странке, односно када нека од странака нема легитимацију за учешће у спору. Поступак побијања је двостраначки поступак. У њему учествују две странке са супротстављеним интересима. Једна од њих је активно легитимисано лице које поседује овлашћење за побијање и која се јавља у парничној улози тужиоца, а друга је пасивно легитимисано лице, против којег се врши побијање која се често означава као противник побијања.

9.1. Активно легитимисани субјекти побијања

Поставља се питања, која лица могу вршити право побијања правних радњи стечајног дужника? У нашем праву, право побијање је резервисано за стечајног

управника али и за повериоце стечајног дужника.⁶⁷ Историјски посматрано, стечајно законодавство Краљевине Југославије право побијања у стечају давало је искључиво стечајном управнику, те је он то право вршио у име свих поверилаца.⁶⁸ Међутим данас, то право припада повериоцима и стечајном управнику у име и за рачун стечајног дужника.

У упоредном праву, поводом питања активне легитимације субјекта побијања постоје различита решења. Па тако, према немачком стечајном праву стечајни управник је овлашћен на побијање у стечајном поступку.⁶⁹ Према холандском праву, право на подношење побојне тужбе у стечају има само стечајни управник. Чим над стечајним дужником буде отворен стечајни поступак, тада повериоци губе право на побијање правних радњи подношењем побојне тужбе и то право прелази стечајном управнику, тако да само стечајни управник има ексклузивно право на подношење побојне тужбе у стечају.⁷⁰

9.1.1. Активна легитимација стечајног управника

Према Закону о стечају, стечајни управник може вршити побијање правних радњи стечајног дужника. Ово је и потпуно природно решење уколико се има у виду да је реч о професионалном органу стечајног поступка као и уколико се разуме његов задатак унутар стечаја, а то је остварење циља стечајног поступка а то је најефикасније могуће намирење поверилаца у стечају. Разумевајући циљ стечајног поступка потпуно је јасно и оправдано решење по којем је прво лице које је активно легитимисано да побија дужникове правне радње управо стечајни управник. Обзиром да је његов задатак да оствари циљ стечајног поступка и то на најбржи могући начин, логично је да ће он тако нешто моћи да учини тек уколико изврши детаљну анализу пословања стечајног дужника у одређеном временском периоду пре отварања стечаја и дође до сазнања да ли је стечајни дужник предузимао неке радње у том периоду које би могле да буду предмет побијања у стечају. Уколико се мало детаљније погледа, управо је стечајни управник тај који има на располагању документацију стечајног дужника,

⁶⁷ Чл.129 ст.1 Закона о стечају

⁶⁸ М.Јовановић Zattila, В.Чоловић, *op.cit.*, стр.115

⁶⁹ Е. Braun, *Comentary on the German Insolvency Code*, IDW - Verlag GmbH, Dusseldorf, 2006, str.266

⁷⁰ J.M. Peter Declercq, *Netherlands Insolvency Law*, T.M.C Asser Press, the Hague, 2002, str.136

обзиром да стечајни управник одмах након отварања стечаја над дужником преузима сву пословну документацију и на бази ње може увидети да ли постоје одређене правне радње стечајног дужника, предузете у прошлости, које у складу са законским одредбама могу бити предмет стечајног побијања.

У правној теорији се поставља једно специфично питање. Да ли је право побијања само опција предвиђена законом или је стечајни управник у обавези да побија сваку правну радњу стечајног дужника за коју има информацију да би могла да буде предмет побијања? Стечајни управник је у обавези да побија све оне правне радње које могу бити предмет побијања, односно за које дође до сазнања да су предузете од стране стечајног дужника у временском периоду пре отварања стечајног поступка у којем је могуће вршити побијање. О томе говори анализа неколико важних одредаба Закона о стечају. Најпре, у делу закона који говори баш о побијању када се наводи ко има активну легитимацију за ове поступке, за стечајног управника стоји да је дужан побијати правне радње увек када оцени да су испуњени услови за подношење тужбе.⁷¹ Ова обавеза стечајног управника је потврђена и на другим местима у оквиру Закона о стечају, у оквиру одредбе која говори о делокругу послова стечајног управника⁷², као и у оквиру одредбе о радњама од изузетног значаја.⁷³ Стечајни управник је професионални орган стечајног поступка за који се претпоставља да на изврстан начин влада материјом стечаја, па се разумно и очекује да ће у циљу бољег или правичнијег намирења поверилаца, имати довољно стручног знања и искуства да успешно оконча започети поступак побијања. Међутим, требало би посебно имати у виду да побијање у стечају, као ни оно изван њега уосталом, није прост силогизам или математичка операција у којој ће збир факта, конкретне чињеничне ситуације, и акта, одређеног законског правила о побијању, увек резултирати успехом у спору нити је оправдано на стечајног управника поставити такав безгрешан задатак. У принципу када се остваре претпоставке за побијање, односно када су испуњени услови предвиђени законом, до побијања ће заиста и доћи, међутим, не би ваљало previdети могућност да стечајни управник, иако је реч о професионалцу, има погрешну перцепцију о правној радњи стечајног дужника као и да она може бити предмет побијања. Да није реч о аутоматском непогрешивом аутоматизму говоре и

⁷¹ Чл.129 ст.1 Закона о стечају

⁷² Чл.27 ст.1 тач.1 Закона о стечају

⁷³ Чл.28. ст.1 Закона о стечају

бројне одлуке судова којима је одбијен тужбени захтев за побијање правних радњи стечајног дужника који је постављен од стране стечајних управника.

Стечајни управник је овлашћен на подношење побојне тужбе од тренутка ступања на дужност стечајног управника. Према Закону о стечају, стечајни управник може започети поступак побијања без сагласности одбора поверилаца.⁷⁴ Одбор поверилаца као значајан орган стечајног поступка уз помоћ којег повериоци могу остварити увид у сваки део поступка као и донекле вршити контролу самог поступка укључујући и одређена усмеравања би заиста, концепцијски гледано, а имајући у виду делокруг његових послова и овлашћења, могао имати надлежност у погледу побијања правних радњи стечајног дужника које стечајни управник намерава да предузме. Међутим, у нашем праву је заузет супротан став. Закон о стечају изречно овлашћује стечајног управника на побијање без сагласности одбора поверилаца, он је овлашћен да започне поступак чак и када се повериоци томеprotиве. Дакле, иако за подношење тужбе од стране стечајног управника није потребна сагласност одбора поверилаца, подношење ове тужбе мора претходно да одобри стечајни судија. Овакву одредбу не садржи Закон о стечају, већ њу нормира Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији.⁷⁵ Без одобрења стечајног судије, суд ће тужбу одбацити и укинути све спроведене радње.

У погледу активне легитимације стечајног управника за стечајно побијање у пракси привредних судова је отворено и једно занимљиво питање. Наиме, наше позитивно стечајно право оличено кроз Закон о стечају предвиђа да је стечајни управник легитимисан на побијање али у име и за рачун стечајног дужника односно стечајне масе. Као што се може увидети формулацијом „у име и за рачун стечајног дужника односно стечајне масе“ је заправо и оживљена дискусија ко се у тужби за побијање означава као тужилац, да ли стечајни управник или стечајни дужник?⁷⁶ Судска пракса јасно указује да као побијач мора бити означен увек стечајни дужник, а побијање може започети било стечајни управник као законски заступник стечајног дужника или лице, на пример пуномоћник, које је од стране стечајног управника означено да започне поступак. Такође, поступање би било могуће и по оним тужбама код којих је као побијач означен стечајни управник у име и за рачун

⁷⁴ Чл.129 ст.1 Закона о стечају

⁷⁵ Чл.116 ст.3 Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији

⁷⁶ Т.Делибашић, *op.cit.*,(1999),стр.157

стечајног дужника, како и гласи законска формулација. Међутим, оне тужбе у којима је као побијач означен само стечајни управник би требало одбацити јер не испуњавају формалне услове да се по њима поступа.

У пракси, је стечајни управник управо тај који подноси побојну тужбу. Уколико то учини стечајни управник, престаје могућност стечајних поверилаца да поднесу ову тужбу против истог лица, а исти тако губе и право да се умешају у парницу у својству умешача. Са друге стране, уколико стечајни повериоци поднесу тужбу и покрену парницу, а стечајни управник накнадно приступи истој, суд ће одбацити тужбу поверилаца, утврђујући при том да они ту парницу не би могли наставити ни као умешачи, а све у циљу мањег оптерећења стечајног дужника.⁷⁷

9.1.2. Активна легитимација поверилаца

Поред стечајног управника, право побијања дужникових правних радњи у стечају припада и повериоцима стечајног дужника. Обзиром да је стечајни управник у обавези да врши побијање свих правних радњи стечајног дужника које могу бити побијене, у правној теорији се поставља питање, због чега је такво право дато и повериоцима? Овлашћење за побијање на страни поверилаца, у нашем праву, историјски гледано, није регулисано кроз законе који су регулисали стечајну материју. Тако се дуго сматрало, а Стечајни закон из 1929. године је то и изречно предвиђао, да монопол побијања у стечају има стечајни управник.⁷⁸ Међутим, стечајни управник као орган стечајног поступка који има право и задатак да води стечајни поступак и предузима бројне радње у остваривању крајњег циља стечаја, ипак нема неограничену слободу у поступању. У многим ситуацијама његове одлуке морају бити одобрене од стране поверилаца, односно одбора поверилаца као поверилачког органа у стечају, а све из разлога јеру су повериоци заинтересовани да учествују у поступку, обзиром да имају ненамирена потраживања према стечајном дужнику, и због тога им даје велика овлашћења у погледу значајних одлука у самом поступку. Такође, као једно од основних права који повериоци имају, и то сваки поверилац директно и непосредно а не преко одбора поверилаца, је право да на

⁷⁷ М.Јовановић Zattila, В.Чоловић, *op.cit.*, стр.117.

⁷⁸ Р.Барч, *Основи права поравнања и стечајног права*, Геца Кон, Београд, 1939, стр.116

испитном рочишту оспоре потраживање неког другог повериоца које је стечајни управник признао. И овде је реч о једном заштитном механизму, где се још једном показује одређена сумњичавост у односу на поступање стечајног управника, тиме што се омогућује да повериоци изврше контролу његове одлуке тиме што ће у посебном парничном поступку утврдити да ли потраживање које је стечајни управник признао неком од поверилаца заиста постоји или не. Слично је и код побијања, заиста стечајни управник је први позван да започне побијање, међутим, он није једини овлашћен на то, уколико стечајни управник то не жели да учини, повериоци увек могу покренути поступак побијања, и на тај начин, посредно, опет испитати одлуку стечајног управника односно извршити контролу такве одлуке.

Повериоцу за покретање поступка побијања није потребна ничија сагласност, укључујући и органе стечајног поступка, поверилац ово право врши директно и непосредно, по својој вољи без ичијег одобрења. У том смислу, повериоцу за побијање није неопходна сагласност стечајног судије. Разуме се, нарочито се за побијање од стране поверилаца не тражи сагласност стечајног управника. Обзиром да је реч о два потенцијална субјекта која могу започети поступак побијања одређене правне радње стечајног дужника, може се догодити да је један парница већ у току када други субјект поднесе тужбу за побијање. Према мишљењу појединих правних аутора уколико је стечајни управник покренуо први побојну парницу, не може се о истој ствари водити нова парница већ се поверилац може придружити управнику као умешач.⁷⁹ Чини се ипак да ће процесни начин решавања овог спорног питања бити, не у форми умешања, већ кроз могућност спајања поступака коју предвиђа и наш законодавац.⁸⁰

Поставља се као интересантно и питање које су правне последице уколико више поверилаца започне поступак побијања исте правне радње стечајног дужника. О томе наше позитивно право не садржи никакву одредбу. Чини се да у овом случају има резона да се започете парнице споје а да повериоци који су започели поступак побијања имају положај јединствених супарничара па би се и покренути парнични поступак по основу такве побојне тужбе морао решити на једнак начин према свим тужиоцима.⁸¹ Имајући у виду да више поверилаца као побијачи имају потпуно

⁷⁹ Т.Делибашић, *op.cit.*, (1999), стр.163

⁸⁰ Чл.328 ст.1 Закона о парничном поступку

⁸¹ Д.Слијепчевић, *op.cit.*, (2010), стр.38

идентичан интерес, да се утврди да је побијана правна радња стечајног дужника без дејства према стечајној маси, односно да немају никакав посебно изражени лични интерес (осим да из користи које ће се вратити у стечајну масу остваре сразмерно намирење), а тужбени захтеви би требало да им буду постављени на идентичан начин, нема резона не дозволити спајање поступака. Разлог више за то је и околност да се сви поступци у том случају, на основу атракције надлежности, морају водити у истом суду, истом оном у којем се води и поступак стечаја над стечајним дужником чија се правна радња побија.

Слично питање се може поставити и у случају када поступак побијања, независно један од другог, започну поверилац и стечајни управник. И у том случају би ова лица имала статус јединствених супарничара, па би се и покренути парнични поступак по основу такве побојне тужбе морао решити на једнак начин према свим тужиоцима, а стечајни управник и сваки од стечајних поверилаца се и након покретања поступка побијања могу накнадно укључити у парницу као умешачи са статусом јединственог супарничара.⁸²

С обзиром да чињеницу да постоје више врста поверилаца стечајног дужника, питање које се оправдано поставља јесте који од њих могу вршити побијање правних радњи. Дакле, у стечајном поступку постоје следеће групе поверилаца: стечајни, разлучни, излучни, заложни и повериоци стечајне масе. У правној теорији, као јединствен, постоји став да повериоци стечајне масе немају права на побијање правних радњи стечајног дужника из разлога што њихова потраживања настају после отварања стечајног поступка, те из тог разлога он остварују право побијања према правилима облигационог права.⁸³ Што се тиче осталих група поверилаца, у правној теорији нема јединственог става по питању њихове активне легитимације за побијање дужникових радњи.

⁸² Решење Привредног апелационог суда 6 Пж 3618/12 од 25.04.2012. године

⁸³ М.Јовановић Zattila, В.Чоловић, *op.cit.*, стр115.

Стечајни поверилац

Стечајни поверилац је лице која на дан покретања стечајног поступка има необезбеђено потраживање према стечајном дужнику.⁸⁴ Он својство стечајног повериоца стиче од тренутка пријаве потраживања. У погледу стечајног повериоца нема никакве дилеме да такав поверилац може бити тужилац у парници за стечајно побијање, јер он има непосредан интерес да врши побијање одређене правне радње стечајног дужника, имајући у виду последицу успешног побијања, увећање стечајне масе која ће послужити за његово боље намирење. Сама висина потраживања стечајног повериоца према стечајном дужнику није од значаја у материји побијања, стечајни поверилац може имати потраживање од 1 динар као и од 10 милиона динара или чак и више, свакако је овлашћен на побијање, односно сви стечајни повериоци, без обзира на износ потраживања, могу једнако побијати правну радњу стечајног дужника. Напослетку, стечајни поверилац може имати и мање потраживање од оног које је обухваћено побојном радњом, делујући у интересу свих поверилаца.⁸⁵

Разлучни поверилац

Разлучни поверилац је поверилац који има заложно право, законско право задржавања или право намирења на стварима и правима о којима се воде јавне књиге или регистри и има право на првенствено намирење из средстава остварених продајом имовине, односно наплате потраживања на којој је стекао то право.⁸⁶ Законодавац децидно утврђује да разлучни поверилац није стечајни поверилац, те једино ако је износ његовог потраживања већи од износа средстава остварених продајом имовине на којој је стекао разлучно право, право на намирење за разлику у висини тих износа остварује као стечајни поверилац.⁸⁷ Дакле, имајући у виду чињеницу да разлучни поверилац спада у групу такозваних привилегованих поверилаца, он нема правни и

⁸⁴ В.Тодоровић, Ратомир М. Слијепчевић, Привредно право, Приручник за полагање правосудног испита, Пројурис, Београд, 2016, стр.156

⁸⁵ Т.Делибашић, *op.cit.*, (1999), стр.163

⁸⁶ Чл.49 ст.1 Закона о стечају

⁸⁷ Чл.49 ст.2 Закона о стечају

економски интерес да врши побијање дужникових правних радњи, јер се намирује приоритетно из вредности предмета разлучног права. Овакав став заступају многи аутори у правној теорији.⁸⁸ Поједини аутори право на побијање признају разлучном повериоцу али само у односу на поједине врсте побијања, па се тако каже да у случају постојања намерног оштећења побојну тужбу могу подићи не само стечајни, већ и разлучни повериоци и обрнуто, када се ради о непосредном оштећењу онда се право побијања признаје само стечајним а не и разлучним повериоцима.⁸⁹ Насупртом овом схватању, постоји и став да разлучни повериоци имају право побијања у стечају само онда када је разлучно право недовољно за њихово намирење, и то у висини разлике до потпуног остварења тражбине.⁹⁰

Иако у правној теорији постоји став да разлучном повериоцу не припада право на побијање, јер разлучни поверилац очекује намирење из вредности предмета разлучног права и да је његов првенствени интерес да контролише и усмерава његово уновчење, што му генерално стечајно право и допушта. Ипак, то што очекује намирење из вредности предмета разлучног права никако не значи да он намирење не очекује из остале дужникове имовине. Не треба заборавити да је у основи реч о повериоцу који има потраживање према стечајном дужнику а тек онда да је реч о привилегованом потраживању овог повериоца. Закон о стечају у одредби члана 49.ст.2. решава питање овлашћења разлучног повериоца на побијање у случају када је износ њиховог потраживања већи од износа средстава остварених продајом имовине на којој су стекли разлучно право, у даљем току поступка такав поверилац ће остваривати своја права као стечајни поверилац. Дакле, након уновчења имовине која је предмет разлучног потраживања, након чега и даље постоји дуг стечајног дужника према овом повериоцу, разлучни поверилац губи то својство, постаје стечајни поверилац, чиме свакако може остваривати побијање, обзиром да овлашћење стечајног повериоца на побијање у било којој фази поступка није уопште ни спорно. Иначе, ефекат редоследа по којем ће се разлучни поверилац намирити, да ли прво из стечајне масе или из предмета разлучног права, је свакако индентичан, у сваком случају се не може намирити више него што износи његово потраживање, а ова околност, оправдава тезу да је активно легитимисан за побијање правних радњи стечајног дужника и разлучни поверилац.

⁸⁸ Т. Делибашић, *op.cit.*, (1999), стр.161

⁸⁹ Д. Слијепчевић, С. Спасић, *op.cit.*, стр.374

⁹⁰ М. Јовановић Zattila, В. Чоловић, *op.cit.*, стр.116

Излучни поверилац

Према Закону о стечају излучни поверилац је лице које, на основу свог стварног или личног права, има право да тражи да се одређена ствар издвоји из стечајне масе,⁹¹ док сама ствар над којом постоји излучно право не улази у стечајну масу.⁹² Чини се да заиста излучни поверилац не учествује у стечајном поступку у смислу да очекује намирење из стечајне масе, па се посредно може закључити да нема никакав интерес ни да се стечајна маса повећа, што јесте једна од најважнијих последица побијања. За излучног повериоца је ирелевантно да ли је дошло до оштећења поверилаца тиме што је стечајни дужник умањио сопствену имовину одређеном правном радњом пре стечаја, излучни поверилац се не намирује из стечаја, њега не везује стечај са својим императивним правилима, он своја права може своје потраживање остваривати у свим судским и другим поступцима. Управо због овога се чини разумним ускратити право побијања излучном повериоцу у стечајном поступку, обзиром да нема правни интерес за вођење оваквог спора, па многи аутори заступају овакав став.

Међутим, стечајно право је предвидело правила по којима излучни поверилац, у одређеним случајевима, може своје право остварити и као стечајни поверилац. Ако је ствар на којој постоји излучно право стечајни дужник неовлашћено отуђио пре отварања стечајног поступка, излучни поверилац може захтевати да се на њега пренесе право на противчинидбу ако она још није извршена, а ако је извршена, има право на накнаду штете као стечајни поверилац.⁹³ Дакле, у овом случају, излучни поверилац ће потенцијално своје право остваривати као стечајни поверилац чиме аутоматски стиче право на побијање дужникових правних радњи. Такође, ако је ствар на којој постоји излучно право стечајни дужник неовлашћено отуђио у току стечајног поступка, односно претходног стечајног поступка, излучни поверилац може да захтева да се на њега пренесе право на противчинидбу, ако противчинидба још увек није извршена, или да захтева противчинидбу из стечајне масе, ако се ствар из стечајне масе још увек може излучити, или да захтева накнаду тржишне вредности те ствари и накнаду за претрпљену штету, која се намирује као обавеза стечајне масе.⁹⁴ Јасно је да

⁹¹ Чл.50 ст.1 Закона о стечају

⁹² Чл.50 ст.3 Закона о стечају

⁹³ Чл.102 ст.2 Закона о стечају

⁹⁴ Чл.102 ст.3 Закона о стечају

и у овом случају, излучни поверилац, као поверилац стечајне масе може вршити побијање дужникових правних радњи, обзиром да има правни интерес за увећањем стечајне масе.

Заложни поверилац

Новелама Закона о стечају из 2014. године озакоњен је термин заложни поверилац, који већ дуже време постоји у судској пракси. Заложни повериоци су повериоци који имају заложно право на стварима или правима стечајног дужника о којима се воде јавне књиге или регистри, а немају новчано потраживање према стечајном дужнику које је тим заложним правом обезбеђено.⁹⁵ Заложни повериоци су дужни да у року за подношење пријаве потраживања обавесте суд о заложном праву, уз достављање доказа о постојању заложног права и изјаве о износу новчаног потраживања према трећем лицу које је тим правом обезбеђено на дан отварања стечајног поступка, чиме стичу својство странке.⁹⁶ Дакле, реч је о повериоцу који се само условно може назвати повериоцем, притом имајући у виду да је поверилац учесник облигационо-правног односа са дужником. У случају заложног повериоца тога нема, овај поверилац се облигационо-правно гледано, ни не може довести у везу са дужником, јер је заправо овде реч о стварно-правном односу. Међутим, тај стварно-правни однос, околност да је реч о повериоцу који има заложно право на стварима или правима стечајног дужника о којима се воде јавне књиге или регистри, натерао је законодавца да детаљније уреди његова права и положај у поступку, што је ипак, чини се, много боље решење него пустити да се појам овог повериоца надаље неконтролисано развија у пракси. Заложни поверилац, слично као и излучни поверилац, нема интерес од увећања стечајне масе јер се из ње неће ни намиривати, он ће се намирити искључиво из вредности предмета заложног права а чак и да се догоди да вредност предмета заложног права након уновчења није довољна за намирење његовог потраживања, овај поверилац наплату остатка потраживања неће ни моћи да захтева од стечајног дужника већ једино од свог дужника. Обзиром да нема правни

⁹⁵ Чл.49 ст.4 Закона о стечају

⁹⁶ Чл.49 ст.5 Закона о стечају

интерес да се успе са побијањем правне радње стечајног дужника заложни поверилац не може бити побијач у парници за побијање.

9.2. Пасивно легитимисани субјекти побијања

У материји стечајног права побијања разликујемо неколико категорија лица која могу бити пасивно легитимисана у поступку побијања. Заправо постије укупно пет категорија лица, а то су: лице са којим је правни посао закључен, лице према коме је правна радња предузета, стечајни дужник када тужбу није поднео стечајни управник, универзални правни следбеник противника побијања и остали правни следбеници противника побијања. Ипак, уколико се мало боље погледа, подела која би се претходно могла извршити је на стечајног дужника са једне стране и противника побијања са друге стране.

9.2.1. Стечајни дужник

Стечајни дужник је обавезни учесник поступка побијања.⁹⁷ Стечајни дужник заиста има специјалну улогу у поступку побијања. Стечајни дужник ће некад бити у позицији тужиоца, односно на активној страни парнице за побијања док ће у другом случају бити у положају туженог. Разуме се, стечајни дужник ће бити на активној страни у поступку за побијања уколико је стечајни управник започео поступак побијања. Међутим, у случају да побијање врши неки од овлашћених поверилаца, стечајни дужник ће бити у позицији туженог. Дакле, можемо закључити да ће стечајни дужник у сваком случају бити странка у поступку побијања али се не може унапред рећи да ли ће бити на активној или пасивној страни обзиром да ова последица зависи од тога да ли поступак побијања као тужилац покреће стечајни управник или неки од поверилаца. У случају када је поверилац означио и стечајног дужника као пасивно легитимисано лице, његов положај заиста јесте чудан, имајући у виду да са једне стране, за стечајног управника је ирелевантно да ли ће поступак бити окончан успехом

⁹⁷ Д.Слијепчевић, *op.cit.*, (2010), стр.40

у спору у корист тужиоца и предмет побијања, односно корист из радње која се побија враћена у стечајну масу док са друге стране, на посредан начин успех у спору може поставити и питање одговорности стечајног управника због чега он није вршио побијање, а био је обавезан да тако нешто учини. Стога, за очекивати је да стечајни дужник, односно стечајни уравник као његов заступник заиста буде озбиљан противник у поступку побијања обзиром да губитак спора може имати веома значајне негативне последице по њега. У крајњој линији, губитак спора ће неизоставно генерисати одређене трошкове на страни стечајног дужника па се може очекивати да, барем због овог разлога, стечајни управник уложи адекватан напор да спор добије.

9.2.2. Противник побијања

Имајући у виду да основна одредба у погледу пасивне легитимације у нашем стечајном праву гласи да се тужба подноси против лица са којим је правни посао закључен, односно према коме је правна радња предузета (противник побијања) и против стечајног дужника, ако у његово име тужбу није поднео стечајни управник⁹⁸, можемо одмах уочити да у првом кораку можемо разликовати две категорије противника побијања. Прву категорију чине она лица са којима је правни посао закључен док друга категорија обухвата лица према коме је правна радња предузета. У случају да је стечајни дужник правни посао закључио са више лица односно уколико је правна радња предузета према више лица, као противници побијања ће бити означени сва лица са којим је посао закључен односно према којима је радња предузета. У овом случају њихова одговорност ће бити солидарна а процесно ће имати правни положај јединствених супарничара, па ће неозначавање сваког од њих од стране побијача водити одбијању тужбеног захтева као неоснованог.⁹⁹

⁹⁸ Чл.129 ст.2 Закона о стечају

⁹⁹ Чл.211 ст.2 Закона о парничном поступку

9.2.3. Универзални правни следбеник

Тужба за побијање правног посла или правне радње може се поднети и против наследника или другог универзалног правног следбеника противника побијања.¹⁰⁰ Дакле, право побијања у оквиру стечајног поступка се не зауставља код лица са којим је правни посао закључен, односно према коме је правна радња предузета, него иде и корак даље, лоцирајући као пасивно легитимисано лице и наследника ових лица као и другог универзалног следбеника ових лица. Дакле, у нашем позитивном праву можемо у овом погледу уочити четири врсте лица која такође могу бити пасивно легитимисана у парници за побијање, то су: наследник лица са којим је правни посао закључен, наследник према коме је правна радња предузета, други универзални следбеник лица са којим је правни посао као и други универзални следбеник лица према коме је правна радња предузета. Заправо у нашем праву побијања када се говори о наследнику као пасивно легитимисаном лицу говори се о ситуацији када је првобитни противник побијања био физичко лице, односно предузетник са којим је правни посао закључен, односно према коме је правна радња предузета. У погледу другог универзалног правног следбеника се претпоставља да је првобитни противник побијања било правно лице, обзиром да физичка лица универзалну правну сукцесију могу остварити једино наслеђивањем.

У погледу одговорности наследника односно осталих универзалних правних следбеника, односно њиховог степена кривице, стања свести у односу на посао, односно радњу која се побија, ваљало би одмах приметити да се у том погледу не захтева испуњење било каквог услова. Ова лица одговарају само на основу околности да су наследници или остали универзални правни следбеници првобитног противника побијања. Међутим, то не значи да ће побијач успети у спору само на основу околности да је као пасивно легитимисано лице означио наследника односно другог универзалног правног следбеника. Потребно ће бити, да би се успело у спору, односно да би се остварило побијање, да побијач докаже одговарајући степен несавесности код првобитног противника побијања у тренутку предузимања правног посла односно правне радње која је предмет побијања, иако ово лице више није

¹⁰⁰ Чл.129 ст.3. Закона о стечају

пасивно легитимисана у парници. Након испуњења овог задатка, побијач неће бити у обавези да доказује било какав степен несавесности на страни новог пасивно означеног противника побијања, наследника односно другог универзалног правног следбеника првобитног противника побијања, за побијање према овим лицима ће бити довољно да је испуњен објективни услов, да су та лица заиста наследник односно остали универзални правни следбеник. Поједини правни аутори указују да је довољно да је побијање било основано против претходника да се против наследника и његових наследника може вршити без даљих формалности, као и да ово без обзира да ли је следбеник знао или могао знати за околности н којима се засновао захтев против претходника, довољно је да су код њега постојали објективни и субјективни елементи побојног чињеничног стања.¹⁰¹

Универзални правни сукцесор може бити директно означен као противник побијања у случају када претходно није дошло до побијања у односу на првобитног противника побијања. У случају да је већ вођен поступак побијања у односу на првобитног противника побијања, па тек онда, у току самог поступка дође до универзалне правне сукцесија, примениће се правила парничног поступка о прекиду поступка до преузимања поступка од стране универзалног правног сукцесора.

9.2.4. Остали правни следбеници

Наше позитивно стечајно право омогућава побијање и у односу на правне следбеника првобитног противника побијања, тако се побојна тужба може поднети и против осталих правних следбеника противника побијања ако је:

1) правни следбеник знао за чињенице које представљају разлог за побијање правних послова или радњи његовог претходника;

2) оно што је стечено правним послом или правном радњом који се побијају правном следбенику уступљено без накнаде или уз незнатну накнаду.¹⁰²

¹⁰¹ Т.Делибашић, *op.cit.*, (1999), стр.169

¹⁰² Члан 129. ст. 4. Закона о стечају

Дакле, најпре је потребно да постоји одређени степен несавесности сингуларног сукцесора првобитног противника побијања у односу на одговорност првобитног противника побијања. У нашем праву је та несавесност означена речима „знао за чињенице“ што у неком теоријском смислу упућује на кулпозну одговорност сингуларног сукцесора. Дакле, потребно је да је он знао за одређене чињенице, односно да је поступао уз свесни нехат. Неће бити довољно за побијање уколико побијач докаже околности на основу којих се може утврдити да је сингуларни сукцесор могао на основу њих могао знати да постоје разлози за побијање и у односу на првобитног противника побијања, захтева се већи степен несавесности. Други посебни услов у случају вршења побијања у односу на сингуларног сукцесора је да је оно што је стечено правним послом или правном радњом који се побијају уступљено без накнаде или уз незнатну накнаду. Дакле, у поступак побијања може бити инволвиран само онај сингуларни сукцесор који је до користи, коју је првобитни противник побијања остварио из правног посла односно правне радње која је предузета у односу на њега, дошао послом без накнаде или уз незнатну накнаду. Према томе, да би сингуларни сукцесор првобитног противника побијања могао да буде пасивно легитимисан у парници за побијање, потребно је да најпре постоје основани разлози за побијање одређене правне радње стечајног дужника у односу на првобитног противника побијања, а затим и да је сингуларни сукцесор знао за те разлоге а поврх свега и да је до онога што је стечено правним послом или правном радњом која се побија као бесплатна или правна радња уз незнатну накнаду. Као што се може видети реч је о једном квалификованом степену несавесности на страни сингуларног сукцесора првобитног противника побијања који заправо и оправдава могућност побијања у односу на њега. У случају када су испуњени сви предвиђени услови за одговорност сингуларног сукцесора, управо ће у поступку сингуларни сукцесор бити означен као противник побијања.¹⁰³

¹⁰³ „У датом случају, реч је о осталим правним следбеницима и то ћерки као сингуларном сукцесору противника побијања, којој је стечено уступљено без накнаде. Изнето указује да постоји пасивна легитимација тужених у поступку без обзира што стечајни дужник није био потписник уговора о поклону, што даље подразумева да је погрешан правни закључак првостепеног суда да се могу побијати само правни послови које је закључио стечајни дужник, јер се могу побијати и послови које је закључио противник побијања са својим следбеником у праву.“ (Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 9251/13 од 25. 9. 2014.).

10. Надлежност суда пред којим се врши побијање

С обзиром на чињеницу да сам поступак побијања директно произлази из стечаја, месно надлежан суд ће увек бити суд пред којим се води стечајни поступак док стварна надлежност привредног суда свакако не може бити спорна обзиром да је реч о примени правила о атракцији надлежности.¹⁰⁴ Сам поступак побијања може бити двостепен или тростепен, а одговор на ово питање ће зависити од вредности предмета спора односно од околности да ли је могуће уложити ревизију или не.

11. Правни инструменти побијања у стечају

Правне радње стечајног дужника, као што је већ напред наведено, могу побијати повериоци и стечајни управник, у име и за рачун стечајног дужника односно стечајне масе. Они то могу чинити тужбом или приговором и противтужбом у већ отпочетој парници.¹⁰⁵

11.1. Тужба

Побијање правних радњи стечајног дужника врши се најчешће процесном радњом тужбом. Стечајна побојна тужба може се поднети од отварања стечаја до одржавања рочишта за главну деобу. Тужба се подноси против лица према коме је предузета побијана правна радња, као и против стечајног дужника, уколико он није тужилац. Подношење тужбе за повериоце представља правно овлашћење, док на страни стечајног управника постоји обавеза њеног подношења увек када оцени испуњеност услова за побијање правних радњи стечајног дужника. За подношење побојне тужбе стечајном управнику није нужна сагласност одбора поверилаца. Циљ подношења тужбе није усмерен ка спровођењу санкције према пасивно легитимисаним лицима, већ да се користи остварене путем побијане правне радње врате у стечајну

¹⁰⁴ Г.Станковић, Н. Петрушић, Стечајно процесно право, Службени лист СЦГ, Београд, 2006. година

¹⁰⁵ Чл.128 Закона о стечају

масу. Због тога се тужбени захтев опредељује тако што се у једном делу захтева декларација да је нападнути посао без правног дејства према стечајној маси, док се у другом делу захтева да се противник побијања обавезе да у стечајну масу врати сву имовинску корист коју је стекао на основу побијеног правног посла.¹⁰⁶ Уколико имовинска корист у време побијања још увек није изашла из стечајне масе на основу побијане правне радње, биће довољно определити декларативну тужбу којом би се само одузео учинак побијаној правној радњи. Веома је битно да се тужбом тачно определи имовинска корист тако што ће се тражити враћање у имовинску масу или ствари или противвредност ствари. Уколико се тражи да се у стечајну масу врати ствар онда мора бити определена зависно од тога да ли се ради о покретној или непокретности, а уколико се тражи противвредност она мора бити означена у новчаној вредности.¹⁰⁷

11.2. Противтужба

Као посебно средство којим се може вршити побијање Закон о стечају наводи и противтужбу.¹⁰⁸ Да ли је било неопходно посебно нормирати противтужбу као средство за побијање дужникових правних радњи је питање које се основано може поставити, обзиром да се може рећи да правило да се побијање може остварити тужбом у себи конзумира и правило да се побијање може остварити и противтужбом. Генерално правило је да тужени може до закључења главне расправе да поднесе код истог суда противтужбу ако је захтев противтужбе у вези с тужбеним захтевом или ако ти захтеви могу да се пребију или ако се противтужбом тражи утврђење неког права или правног односа од чијег постојања или непостојања зависи у целини или делимично одлука о тужбеном захтеву.¹⁰⁹ Могуће је да је управо разлог за предвиђање противтужбе као посебног средства којим се може вршити побијање јасно назначење да чак и случају да је парница у току по неком другом правном питању, тужени може побијати правну радњу дужникову.

¹⁰⁶ Ф. Цимерман, Ј. Обућина, И. Миловановић, Побијање правних радњи стечајног дужника, Београд, 2015, стр.37

¹⁰⁷ Ibid

¹⁰⁸ Чл.128 ст.2 Закона о стечају

¹⁰⁹ Чл.198 ст.1 Закона о парничном поступку

11.3. Приговор

Још једно средство које Закон о стечају изречно наводи као средство којим се може вршити побијање је приговор. Приговор као и противтужба захтевају да, као претходни услов, буде већ поднета тужба против лица које жели да врши побијање. Само у таквом чињеничном и правном склопу се може остварити побијање путем приговора. По мишљењу појединих аутора, побијање приговором је могуће када је дужник пре стечаја отуђио неку своју ствар али је није предао трећем лицу, па треће лице у парничном поступку захтева предају наведене ствари. У таквом случају, уколико би такав парнични поступак био дозвољен је могуће да стечајни дужник побијање оствари приговором.¹¹⁰

12. Дејства побијања правних радњи

Из досада наведеног произлази да се дејство побијања састоји у томе да уколико побојни захтев буде правноснажно усвојен, побијена правна радња неће имати дејство према стечајној маси стечајног дужника. Ово нормира и сам Закон о стечају предвидевише да у случају правоснажног усвајања тужбеног захтева за побијање правног посла или друге правне радње побијени правни посао односно правна радња немају дејства према стечајној маси, а противник побијања је дужан да у стечајну масу врати сву имовинску корист стечену на основу побијеног посла или друге радње.¹¹¹ Дакле, у случају успешног побијања одређене правне радње стечајног дужника та правна радња остаје и даље пуноважна али не производи правно дејство према стечајној маси односно према повериоцима стечајног дужника. Међутим, у једој одлуци Привредног апелационог суда је релативизовано овако законски формулисано дејство побијања. Наиме, у овом случају побијач који је тужбом захтевао побијање је у тужбеном захтеву тражио утврђење да је без дејства одређена правна радња стечајног дужника међутим пропустио је да означи да последица наступа према стечајној маси. Дакле, тужбом се само захтевало да суд утврди да је правна радња дужникова

¹¹⁰ М. Салма, Побијање правних радњи стечајног дужника, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, XLIII 3 (2009), Нови Сад 2009. година, стр.113

¹¹¹ Чл.130 Закона о стечају

уопштено ван дејства, што је првостепени суд прихватио и тако формулисао петитум пресуде. По изјављеној жалби туженог другостепени суд истиче „последича побијања је да предузета правна радња остаје без дејства према стечајној маси. Насупрот жалбеним наводима, тужени је тужбени захтев управо формулисао у складу са одредбама чл. 119. Закона о стечају, а чл. 130. закона је регулисано да побијање дужникових правних радњи има дејство према стечајној маси.“¹¹²

Након што противник побијања врати имовинску корист стечену побијеном правном радњом у стечајну масу стечајног дужника, има право да остварује своје противпотраживање као стечајни поверилац, подношењем накнадне пријаве потраживања.¹¹³ Овде се јавља дилема поводом рока до ког се ова накнадна пријава може поднети. Некако у примени права доминира становиште да се ова накнадна пријава може најдоцније поднети до доношења решења за главну деобу. Такво решење еће изазивати дилеме у случају да парница поводом побијања правних радњи буде окончана пре поменутог момента. Међутим, може се десити да се парница поводом побијања правних радњи може окончати и након овог момента. У том случају наведено решење није прихватљиво. Можда је прикладније решење којим би стечајни управник, приликом састављања нацрта за главну деобу, узео у обзир евентуална средства која могу припасти противнику побијања у случају да накнадно пријави потраживање по извршеном враћању имовинске користи стечене побијеном правном радњом, и иста резервише сразмерно планираном проценту намирења других стечајних поверилаца истоветног исплатног реда.

У пракси противници побијања подносе пријаву потраживања иако није донета одлука суда по побојној тужби, нити су извршили враћање имовинске користи у стечајну масу, што има за последицу да су поднели пријаву за потраживање које не постоји у моменту подношења пријаве. Стечајни управник треба да оспори наведено потраживање као преурањено, али без упућивање повериоца на парницу ради утврђивања оспореног потраживања. Пријава потраживања не може да се одбаци од стране стечајног судије, а како се дешавало у пракси, јер се према одредби чл. 111. став 5. Закона о стечају могу одбацивати само неблагоприятне пријаве. Противник побијања по враћању имовинске

¹¹² Пресуда Привредног апелационог суда 1 Пж 7715/13 од 11.02.2015. године

¹¹³ Чл.130 ст.2 Закона о стечају

користи, може накнадно поднети пријаву потраживања.¹¹⁴ По другом схватању, у тој ситуацији стечајни управник је дужан да испита пријаву потраживања, да потраживање у висини побијања призна под условом – односно зависно од исхода спора по побојној тужби, да резервише средства и приступи расподели истих тек по правноснажности одлуке, а зависно од исхода спора и сходно решењу о главној деоби.¹¹⁵

Актуелна пракса нам указује да нису ретки случајеви да сами тужиоци, у циљу побољшања успеха у парничним поступцима, неретко подносе тужбе у којима као примарни или евентуални постављају тужбени за утврђење ништавости уговора закључених на штету поверилаца. Тужиоци као примарни тужбени захтев истичу захтев за који сматрају да ће бити могуће брже и ефикасније доказивање његове основаности. Наизглед се чини да су последице утврђивања ништавости правног посла, са једне стране и дејства побијања правних радњи, са друге стране, суштински исте за повериоце јер се имовинска корист коју је стекао тужени по основу побијаног односно ништавог правног посла враћа у стечајну масу. Међутим, значајна разлика постоји у погледу права тужених из побијаног односно ништавог правног посла. У погледу права која су законом додељена противнику побијања, исти након враћања имовинске користи стечене на основу побијеног правног посла или побијене правне радње, има право да остварује своје противпотраживање као стечајни поверилац, подношењем накнадне пријаве потраживања. Са друге стране, одредбом члана 104. Закона о облигационим односима предвиђено је да је у случају ништавости уговора свака уговорна страна дужна да врати другој све оно што је примила по основу таквог уговора, а ако то није могуће, или ако се природа оног што је испуњено противи враћању, има се дати одговарајућа накнада у новцу, према ценама у време доношења судске одлуке, уколико закон што друго не одређује. Закон о облигационим односима, надаље, предвиђа да суд може одбити захтев несавесне стране за враћање оног што је другој страни дала а може и одлучити да друга страна оно што је примила по основу забрањеног уговора преда општини на чијој територији она има седиште, односно пребивалиште, или боравиште. Приликом одлучивања суд ће водити рачуна о савесности једне, односно обеју страна, о значају угроженог добра или интереса, као и о моралним схватањима.

¹¹⁴Т.Матковић-Стефановић, Побијање правних радњи стечајног дужника, стр.12, извор: http://alsu.gov.rs/bap/upload/documents/seminari/Sudija_Matkovic_Stefanovic_Pobijanje_PR.pdf

¹¹⁵ Ј. Обућина, Побијање правних радњи стечајног дужника, стр.8, материјал са семинара „Побијање правних радњи стечајног дужника“ 14. и 15.6.2014. године у организацији АЛСУ извор: http://www.alsu.gov.rs/bap/upload/documents/seminari/jun2014/POBIJANJE_PRAVNIH_RADNJI_STECAJNOG_DUJNIKA_2014.docx

Закон о стечају у својим одредбама, за разлику од побијања правних радњи где је изричито предвидео право противника побијања на подношење накнаде пријаве потраживања у стечајном поступку, није дефинисао права друге стране - туженог из ништавог правног посла у ситуацији када се над тужиоцем отвори стечајни поступак. Начелно, тужени из ништавог правног посла би, према општим правилима облигационог права, имао право на враћање оног што је примио на основу таквог правног посла. Питање нарочито долази до изражаја у случају ништавости уговора о купопродаји, у ком случају би имао право на враћање купопродајне цене. Међутим, у недостатку изричите законске одредбе, основно питање од значаја за оцену стечајног управника да ли уопште да поставља евентуални тужбени захтев за утврђење ништавости уговора о купопродаји, представља питање да ли се враћање примљеног по основу ништавог правног посла у стечајном поступку има сматрати обавезом стечајне масе или би купац имао право на повраћај цене као стечајни поверилац.¹¹⁶

Друго важно дејство побијања, које нужно произилази из чињенице да побијена правна радња неће имати дејство према стечајној маси стечајног дужника, јесте обавеза на страни противника побијања да врати у стечајну масу оно што је примио на основу побијене правне радње. Дакле, након оглашавања да је правна радња стечајног дужника на основу које је противник побијања нешто стекао без дејства у односу на стечајну масу, противник побијања треба да врати оно што је примио на основу те правне радње и на тај начин успостави првобитно стање које је постојало пре него што је предметна правна радња и предузета. Стечајна маса мора да се доведе управо у оно стање које је постојало пре него што је радња предузета. Зато, враћање треба да се спроведе на такав начин да се отуђена ствар у целокупном обиму врати у стечајну масу.¹¹⁷

Разуме се, натурална реституција ће бити могућа само у оним случајевима у којима је стечајни дужник противнику побијања дао неку ствар која се може вратити. У случају када је реч о дужниковом пропуштању, или уступању одређених права, последица побијања наступа у нешто другачијем облику. Међутим, требало би приметити да обавеза противника побијања на повраћај онога што је примио по основу побијене правне радње није постављена као нека *facultas alternativa* код које он може бирати да ли ће вратити ствар или исплатити њену противвредност. Када

¹¹⁶ Б. Топаловић, *Побијање правних радњи стечајног дужника*, Београд, 2016, стр.13

¹¹⁷ Ф. Цимерман, Ј. Обућина, И. Миловановић, *op.cit.*, стр.155

год то фактичка ситуација дозвољава, противник побијања ће бити у обавези да врати тачно оно што је примио на основу побијене правне радње и нема могућности да бира неко алтернативно решење. У случају да се радња која је предмет побијања новац, противник ће бити у обавези да исплати одговарајући износ. Уколико се радња побијања односи на непокретност или неку покретну ствар, противник побијања ће бити у обавези да ствар врати у стечајну масу, односно да државину на тој ствари препусти стечајном управнику. Потраживања која су уступљена побијаном радњом стечајног дужника, морају поново да се врате стечајном дужнику разуме се уколико још увек нису реализована. Уколико су побојном радњом пренесени удели у одређеном правном лицу или акције, противник побијања ће бити у обавези да их врати у стечајну масу.¹¹⁸

12.1. Накнада штете

Уколико тужилац успе и парници за побијање, правна радња остаје без правног дејства према стечајној маси, и противним побијања је дужан да врати оно што је примио по основу побојне правне радње. Поставља се питање, каква је обавеза противника побијања у случају када натурална реституција није могућа? Бројни правни аутори указују да је сврха побијању *restitution in integrum*, а ако је то непровредиво, накнађује се штета. Међутим, Закон о стечају не разликују обавезу натуралне реституције као примарну правило и обавезу накнаде штете већ уопштено говоре о враћању свих имовинских користи стечених на основу побојне радње, због чега је управо ово питање веома комплексно и често разматрано у теорији.¹¹⁹

Обавеза противника побијања да исплати одређени износ стечајној маси, у случају када није могућа натурална реституција, мора бити јасно опредељена и прецизно одређена. Ово је нарочити проблем у пракси обзиром да је јако мали број побојних тужби које подносе стечајни управници и повериоци, у којима је уопште и дефинисан новчани износ који је потребно да исплати противник побијања у случају да изгуби спор и да натурална реституција није могућа. На овај проблем је потребно посебно обратити пажњу јер се може догодити да пресуда којом се усваја захтев за

¹¹⁸ Ф. Цимерман, Ј. Обућина, И. Миловановић, *op.cit.*, стр.156

¹¹⁹ С.Дежелић, *Стечајно право*, Загреб, 1930, стр. 30

побијање остане „мртво слово на папиру“ које се не може спровести обзиром да одређујући део није спроводив.¹²⁰

Дакле, у случају када је захтев за побијање основан, односно када испуњава све опште и један од посебних услова који су предвиђени стечајним правом, да би суд могао да утврди одређени износ који је противник побијања дужан да исплати стечајној маси, биће неопходно у току поступка доказати најпре да натурална реституција није могућа, као и која је тржишна вредност ствари коју противник побијања није у могућности да врати у стечајну масу.

Тако нпр. уколико је предмет побијања био уговор о продаји односно предаја непокретности од стране стечајног дужника у корист противника побијања на основу тог уговора, примарна обавеза противника побијања који не успе у спору ће бити да непокретност врати у стечајну масу. Међутим, могуће је да је у међувремену непокретност отуђена односно да је оптерећена, а да лице које је ствар стекло, односно у чију корист је ствар оптерећена, савесно и не може трпети последице побијања, што доводи до тога да је натурална реституција немогућа у случају отуђења, односно неисплатива у случају оптерећења јер би се ствар вратила са теретом. У таквом случају ће обавеза противника побијања морати да буде конвертована у исплату одређеног износа који одговара тржишној вредности те непокретности.¹²¹ У случају када је стечајни дужник располагао уделима или акцијама у одређеном привредном друштву у корист противника побијања који је у међувремену уделе или акције оптеретио а побијање се не може вршити према трећим лицима, или је својим поступцима као члан односно акционар друштва умањио вредност удела или акција, биће у обавези да успостави првобитно стање у економском смислу, односно да обезбеди да стечајна маса буде обештећена за вредност коју су удео или акције имале у моменту стицања од стране противника побијања. Уколико се дужник на побојан начин одрекао заложног права на непокретности на туђем земљишту, противник побијања (власник земљишта) је обавезан да поново успостави заложно право над тим земљиштем, а ако није у стању да то учини дужан је да надокнади дату вредност.¹²²

¹²⁰ Ibid, стр. 31

¹²¹ Ф. Цимерман, Ј. Обућина, И. Миловановић, *op.cit.*, стр.156

¹²² Ibid, стр.157

Судска пракса је веома чврсто на становишту да у случају када натурална реституција није могућа, алтернативно се примењује правило по којем се противник побијања који је изгубио спор обавезује да накнади штету стечајном дужнику, односно стечајној маси у висини вредности отуђене ствари. Тако, Привредни апелациони суд одлучујући по жалби правилно утврђује да „Како је у конкретном случају такође неспорно да тужена фактички није ни преузела количину од 8.617 кг гвожђа, већ је исто одмах продато трећем лицу, то је у првостепеном поступку неспорно утврђено да је иста закључењем вансудског поравнања стекла имовинску корист која се огледа у износу од 129.255,00 динара, па је првостепени суд тужену правилно обавезао на повраћај наведеног износа са припадајућом каматом а сагласно одредби чл. 108. ст. 1. Закона о стечајном поступку.“¹²³

13. Права противника побијања

Поставља се основано питање да ли противник побијања има било каква права према стечајном дужнику након што врати предмет на који се побијена правна радња односила. У одговору на ово питање, бројни аутори говоре о оживљавању потраживања противника побијања. Наиме, наши правом предвиђено је да противник побијања, након што врати имовинску корист коју је остварио из предмета на који се побијена правна радња стечајног дужника односила има право да остварује своје противпотраживање као стечајни поверилац, подношењем накнадне пријаве потраживања, и на тај начин улази у четврти исплатни ред.¹²⁴ Међутим, треба напоменути да постоји и аутори који сматрају да нема основа да се противнику побијања дозволи право на противзахтев јер би на овај начин отпала сврха побијања.¹²⁵

Међутим, да би противник побијања имао могућност да наступи у стечајном поступку дужника као поверилац подношењем пријаве потраживања, потребно је да претходно испуни обавезе из пресуде за побијање. Тек испуњењем овог предуслова

¹²³ Пресуда Привредног апелационог суда Пж. бр. 1596/09 од 16.01.2009. године

¹²⁴ Д. Слијепчевић, С. Спасић, *op.cit.*, стр.386

¹²⁵ Д.Ракочевић, *Право побијања правних радњи стечајног дужника по Закону о insolventности привредних друштава, Право и привреда број 5-8, Удружење правника у привреди Србије, стр. 378-409, Београд, 2009. стр. 405*

наступа његова могућност да пријави потраживање и учествује у намирењу као поверилац стечајног дужника.

14. Сличности и разлике између стечајног и ванстечајног права побијања

Право побијања има два појавна облика. Наиме, побијање је најпре могуће вршити у односу на правну радњу дужника који није у стечају. Други вид је побијање у стечајном поступку, о коме је и било речи у претходном делу рада. Ове две различите врсте побијања међу собом производе извесне сличности и разлике.

Постоје бројне сличности између ванстечајног и стечајног права побијања. Најпре, сличност постоји у погледу предмета побијања. Предмет побијања и у једном и у другом случају јесте дужникова правна радња. Дакле, дужникова правна радња ће представљати централну тачку. Управо она је узрок започињања поступка побијања.

Друга сличност између ове две врсте побијања је свакако у сличним концепцијама посебних услова, односно врстама паулијанских тужби које стоје побијачима на располагању.

Као трећа сличност се може истаћи она која се односи на последице побијања односно на дејство побијања према противнику побијања у случају да правна радња дужника буде побијена. Оба права прокламују правило да се правна радња стечајног дужника оглашава без дејства према побијачу, односно стечајној маси, и то у оној мери у којој је то неопходно за намирење повериоца односно поверилаца.

Четврта сличност ове две врсте у оквиру права побијања је свакако та да се у оба случаја користе исти инструменти којима се побијање врши. У нашем праву, то су тужба, противтужба и приговор побијања.

Као пета сличност између стечајног и ванстечајног побијања се свакако може повући паралела у односу на поступак у којем се побијање остварује. У оба случаја је то парнични поступак.

Кад говоримо о разликама између ове две врсте побијања, на правом месту свакако треба истаћи разлику и погледу законског уређења ових института. Право

побијања изван стечаја је уређено Законом о облигационим односима, док је право побијања у стечају на првом плану регулисано Законом о стечају.

Разлика постоји и у погледу циља побијања. Наиме, побијање ван стечаја има за циљ да заштити повериоца доспелог потраживања који не може намирити своје потраживање из разлога што је дужник одређеном правном радњом умањио или потпуно елиминисао своју имовину. Са друге стране, побијање у стечају као постављен циљ има заштити свих поверилаца. Оно се не индивидуализује чак ни у случају када побијање врши неко од поверилаца. Увек побијање у стечају иде за тим да заштити потраживања свих, а не једног од поверилаца, што настаје као последица начека колективног намирења потраживања поверилаца у стечају, чега ван стечаја нема.

Трећа разлика је у односу на активну легитимацију странака. Наиме, на побијање ван стечаја је овлашћен дужников поверилац чије потраживање додуше мора испунити одређене услове али ипак искључиво поверилац и ниједно друго лице. У стечајном праву побијања активна легитимација је одређена дуално обзиром да она припада поред поверилаца стечајног дужника, још и стечајном управнику.

Четврта разлика се односи на дејство побијања. Пресуда којом се побија нека дужникова правна радња ван стечаја ће производити дејство само у односу на повериоца који је водио спор. Зато се и каже да је сврха ванстечајног побијања намирење једног повериоца.¹²⁶ Даље дејство у односу на остале повериоце или треће лица пресуда неће имати. Такође, ван стечаја побијање ће бити одређено само онолико колико је потребно ради намирења побијачевог потраживања. За разлику од овога, пресуда којом се утврђује побијање у стечају ће производити дејство не само у односу на побијача већ и у односу на остале повериоце. Заправо, пресуда остварује дејство у односу на стечајну масу, што последично значи у односу на све повериоце стечајног дужника.

Пета разлика се односи на финансијско стање дужника које је неопходно да буде испуњено да би побијање било могуће. Ван стечаја, потребно је доказати да дужник нема средстава за испуњење повериоачевог потраживања односно да је инсолвентан. У стечају тога неће бити нити ће ово питање имати било какав практични значај. Чим је стечај над дужником отворен, то последично значи да је утврђена његова

¹²⁶ Д.Слијепчевић, *op.cit.*, (2010), стр. 18

инсолвентност па није потребно доказивати ову околност јер је већ доказано да дужник не може испунити своје обавезе према повериоцима.

Шеста разлика се може уочити у односу на рокове у којима се побијање може вршити. У том смислу, може се закључити да ће побијање правних радњи стечајног дужника бити могуће у значајно дужим роковима него што је случај са побијањем изван стечаја. Наиме, изван стечаја постоје само два рока у којима се може вршити побијање у односу на време када је дужник предузео правну радњу која је његов предмет. То су рокови од једне и три године. Са друге стране побијање правних радњи стечајног дужника је могуће учинити у неким случајевима, односно код намерног оштећења као и код побијања правних радњи без накнаде или уз незнатну накнаду, чак и када је од предузимања радње прошло до пет година.

15. Закључак

Побијање дужникових правних радњи у стечају је изузетно важан правни институт за очување оправданих правних интереса поверилаца у случајевима када дужник предузима одређене правне радње или пропушта да предузме одређене радње због које је изгубио одређено материјално право или којим је за њега настала нека материјална обавеза, са намером осујећења исплате доспелих дугова и тиме оштећења поверилаца. Основни циљ овог института је да се повериоцима пружи могућност наплате њихових потраживања из дужникове имовине, јер се побијањем дужникових правних радњи спречава оштећење поверилаца у случајевима када због предузете правне радње дужника долази до негативне промене у дужниковој имовини због које је намирење поверилаца постало отежано или потпуно онемогућено. Одредбе о побијању дужникових правних радњи представљају принудне прописе који постоје у интересу поверилаца, али и у општем интересу.

Побијање правних радњи нема репресиван карактер, већ побијање за циљ има искључиву заштиту интереса поверилаца у стечају у смислу отклањања штетних последица побијаних правних радњи према повериоцима и стварања услова за њихово равномерно намирење, а све у циљу остварења законом постављеног основног циља стечајног поступка а то је управо равномерно намирење поверилаца стечајног дужника.

Право побијања у стечају је нераскидиво повезано са колективним карактером стечајног поступка. Ова особеност генерише бројна правила стечајног права побијања којима се предвиђа заштита поверилаца од несавесних поступака њиховог дужника са коначним циљем омогућавања најповољнијег намирења поверилаца. Побијање се, такође, може вршити тужбом, противтужбом или приговором. Побијање врши пре свега стечајни управник као орган стечајног поступка који је у обавези да се стара о заштити права поверилаца, а као корективни, допунски механизам, предвиђено је правило да и повериоци могу вршити побијање правних радњи стечајног дужника. Побијање се врши против противника побијања а то је лице у чију корист је правна радња стечајног дужника предузета, односно против његових универзалних и сингуларних правних следбеника. Основно дејство успеха побијања у стечају састоји се у томе што пресуда за побијање проглашава без дејства правну

радњу стечајног дужника у односу на стечајну масу а противник побијања се обавезује да у стечајну масу врати оно што је примио по основу те радње, или уколико то није могуће плати накнаду штете. У нашем праву, стечајно право побијања се може остварити у приличном дугачким роковима а интенција законодавца за проширењем примене побијања се огледа и у правилу да се рокови рачунају уназад од момента подношења предлога за покретање стечаја.

Анализа доступне судске праксе указује на чињеницу да стечајно побијање отвара бројне проблеме и спорна питања у примени, па управо због овај институт представља једно од најкомплекснијих питања стечајног поступка. Комплексност овог института је главни разлог веома спорог поступања привредних судова, те због тога стечајно право побијања не може остварити свој пуни домашај у пракси.

Попис коришћене литературе

Домаћа литература:

1. Барч Роберт, Основи права поравнања и стечајног права, Београд, 1939.
2. Велимировић Михаило, Стечајно право, Нови Сад, 2004.
3. Дежелић Станко, Стечајно право, Загреб, 1930.
4. Делибашић Томица, Побујање правих радњи стечајног дужника, Београд, 1999.
5. Делибашић Томица, Побујање правних радњи стечајног дужника, докторска дисертација, Београд, 1988.
6. Јовановић Zattila Милена, Побујање дужникових правних радњи, Право и привреда број 5-8/2004, Београд, 2004.
7. Јовановић Zattila Милена, Чоловић Владимир, Стечајно право, Ниш, 2013.
8. Јокић Стојан, Билтен судске праксе, 3/2009, Београд, 2009.
9. Матковић Стефановић Татјана, Побујање правних радњи стечајног дужника АЛСУ, извор:
http://alsu.gov.rs/bap/upload/documents/seminari/Sudija_Matkovic_Stefanovic_Pobijanjanj_PR.pdf.
10. Медић Душко, Побујање правних радњи стечајног дужника, Зборник радова са регионалне конференције о стечају, Бања Лука, 2008.
11. Николић Ђорђе, Облигационо право, Приручник за полагање правосудног испита, Пројурис, Београд, 2016
12. Обућина Јасминка Побујање правних радњи стечајног дужника, стр.8, материјал са семинара „Побујање правних радњи стечајног дужника“ 14. и 15.6.2014. године у организацији АЛСУ извор:
http://www.alsu.gov.rs/bap/upload/documents/seminari/jun2014/POBIJANJE_PRAVNIH_RADNJI_STECAJNOG_DUZHNIKA_2014.docx
13. Радовић Вук, Побујање правне радње без накнаде или уз незнатну накнаду у стечајном поступку, Анали Правног факултета у Београду, бр. 1/2013.
14. Радовић Вук, Стечајно право, књига друга, Београд, 2017.
15. Ракочевић Драган, Право побујања правних радњи стечајног дужника по Закону о инсолвентности привредних друштава, Право и привреда број 5-8, Удружење правника у привреди Србије, Београд, 2009. године.
16. Салма Марија, Побујање правних радњи стечајног дужника, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, XLIII 3 (2009), Нови Сад, 2009.

17. Слијепчевић Драгиша, Спасић Слободан, Коментар Закона о стечајном поступку, Београд, 2006
18. Слијепчевић Драгиша, Побиање правних радњи стечајног дужника, Правни информатор 11/2005, Intermex, Београд, 2005.
19. Слијепчевић Драгиша, Услови и начини стечајног побиања по Закону о стечају, Правни информатор, бр. 4/2010, Београд, 2010.
20. Станковић Гордана, Петрушић Невена, Стечајно процесно право, Службени лист 2006.
21. Тодоровић Владимир, Слијепчевић Ратомир, Привердно право, Приручник за полагање правосудног испита, Пројурис, Београд, 2016
22. Топаловић Бојана, Побиање правних радњи стечајног дужника, Београд, 2016,
23. Хибер Драгор, Побиање уговора о јемству у стечајном поступку, Анали Правног факултета у Београду, 1/2015
24. Цимерман Франц, Обућина Јасминка, Миловановић Иван, Побиање правних радњи стечајног дужника, Београд, 2015.

Страна литература:

1. Declercq J.M. Peter, Netherlands Insolvency Law, T.M.C Asser Press, the Hague, 2002.
2. Eberhard Braun, Comentary on the German Insolvency Code, IDW - Verlag GmbH, Dusseldorf, 2006
3. Keay Andrew and Walton Dr. Peter, „Insolvency Law Corporate and Personal“, Jordan Publishing Limited, 2012
4. William Smith Jonh, A selection of leading cases on various branches of the Law with notes, T. & J. W. Johnson & co., Philadelphia, 1872.
5. Good Roy, Principles of Corporate Insolvency Law, Sweet & Maxwell, London, 1997,
6. United Nation Commission on International Trade Law (UNCITRAL), Legislative Guide on Insolvency Law, 2005.

Попис остале истраживачке грађе

1. Закон о стечају, Службени гласник РС, бр.104/2009,99/2011,71/2012-одлука УС,83/2014,113/2017,44/2018 и 95/2018.
2. Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, Службени лист СФРЈ, бр. 84/89 и Службени лист СРЈ бр. 37/93 и 28/96
3. Закон о облигационим односима, Службени лист СФРЈ, бр.29/78,39/85,45/89,57/89,Сл.лист СРЈ бр.31/93, Сл. лист СЦГ бр.1/2003-Уставна повеља
4. Закон о парничном поступку,Сл.гласник РС, бр.72/2011,49/2013-одлука УС,55/2014 и 87/2018
5. Коментар Закона о изменама и допунама закона о стечају,Службени гласник РС бр. 83/2014
6. Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 2137/12 од 18.04. 2013. године, извор: правна база Paragraf lex
7. Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 1769/14 од 27. 07.2015. године, извор: правна база Paragraf lex
8. Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 7527/14 од 30. 06.2016. године, извор: правна база Paragraf lex
9. Решење Врховног касационог суда Рев.23/2015 од 15.09.2015. године, извор: правна база Paragraf lex
10. Пресуда Привредног апелационог суда 1 Пж7715/13 од 11.02.2015. године, извор: правна база Paragraf lex
11. Пресуда Привредног апелационог суда Пж 1920/12 од 29.02.2012. године, извор: правна база Paragraf lex
12. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 9251/13 од 25. 9. 2014. године, извор: правна база Paragraf lex
13. Решење Привредног апелационог суда 6 Пж 3618/12 од 25.04.2012. године, извор: правна база Paragraf lex
14. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 9251/13 од 25. 9. 2014.године,
15. извор: правна база Paragraf lex
16. Пресуда Привредног апелационог суда 1 Пж 7715/13 од 11.02.2015. године, извор: правна база Paragraf lex

17. Пресуда Привредног апелационог суда Пж. бр. 1596/09 од 16.01.2009. године,
извор: правна база Paragraf lex
18. Пресуда Врховног касационог суда Прев.312/16 од 16.03.2017.године,
извор: правна база Paragraf lex
19. Билтен судске праксе привредних судова 4/2015, Одговори на питања
Привредних судова који су утврђени на седници Одељења за привредне
спорове Привредног апелационог суда одржаној дана 03.11.2015., 4.11.2015. и
26.11.2015. године, питање број 42, стечајни поступак , Правни саветник,
2015. година

Сажетак

Предмет рада је критичко сагледавање установе побијање правних радњи стечајног дужника. Побиање правних радњи стечајног дужника је један од најзначајнијих видова заштите интереса поверилаца у свим оним случајевима када је имовина стечајног дужника недовољна за свеобухватно намирење његових поверилаца. На значај института побијања правних радњи стечајног дужника, указује и примарни циљ стечајног поступка, а то је равномерно намирење свих поверилаца, јер се побијањем управо спречава фрудулозно понашање дужника којим се онемогућава овакво равномерно намирење његових поверилаца, а самим тим и остварење циља стечајног поступка. Због великог значаја института побијања, првенствено са аспекта заштите интереса поверилаца стечајног дужника, управо је предмет овог рада управљен на разматрање правног режима, разлога и правних последица побијања правних радњи у стечајном поступку. Циљ рада је указати на позитивне аспекте овог института, али поред тога указати и на проблеме у његовој практичној примени.

Кључне речи: побијање, поверилац, дужник, правна радња, стечајна маса, неосновано обогаћење

Abstract

Denial the legal acts of the bankruptcy debtor

The subject of the article is the critical review of the institution by the denial the legal actions of the bankruptcy debtor. Denial the legal actions of the bankruptcy debtor is one of the most important ways of protecting the intrusion of creditors in all those cases where the assets of the insolvent debtor are insufficient for the overall settlement of its creditors. The significance of the institute of the bankruptcy of legal actions of the bankruptcy debtor indicates the primary purpose of the bankruptcy procedure, which is a uniform settlement of all creditors, because the defamation precisely prevents the fraudulent behavior of the debtor, which prevents this equal settlement of its creditors, and thus achievement of the purpose of the bankruptcy proceeding. Because the great significance of the institution of the denial, primarily from the aspect of protecting the interests of the creditors of the bankruptcy debtor, it is precisely the subject of this paper that is directed to the consideration of the legal regime, the reasons and the legal consequences of the killing of legal actions in bankruptcy

proceedings. The aim of the paper is to point out the positive aspects of this institute, but in addition to point out problems to its practical application.

Key words: denial, creditor, debtor, legal act, bankrupt's estate, condictio sine causa

Биографија

Марко Трајковић рођен је у Врању, 18.марта 1993. године. Основну школу и Гимназију завршио је у Врању. По завршетку средње школе уписује Правни факултет Универзитета у Нишу, где је дипломирао јануара 2017.године са просечном оценом 9,33 чиме стиче звање дипломирани правник. Школске 2017/18 уписао је мастер студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, на општем смеру, ужа трговинскоправна научна област. По завршетку основних академских студија отпочиње за обављањем приправничког стажа у адвокатској канцеларији у Врању, и исти завршава априла 2019. године.